

LIETUVOS RESPUBLIKOS VALSTYBĖS KONTROLĖ

VALSTYBINIO AUDITO ATASKAITA BIBLIOTEKŲ RENOVACIJA IR MODERNIZAVIMAS

2010 m. spalio 5 d. Nr. VA-P-50-2-18
Vilnius

Auditas atliktas, vykdant
Valstybės kontrolės 5-ojo audito departamento direktorės Daivos Bakutienės
2010-02-09 pavedimą Nr. P-50-2

Auditą atliko valstybinių auditorių grupė:
Solveiga Naginevičiūtė (grupės vadovė)
Alvydas Aleknavičius
Tadas Ulevičius (dirbo iki 2010-08-06)
Vita Kondratavičiūtė
Sabinas Cycarevas (pradėjo nuo 2010-09-06)

Auditas pradėtas 2010-02-09
Auditas baigtas 2010-10-05

Su valstybinio audito ataskaita galima susipažinti
Valstybės kontrolės interneto puslapyje
adresu www.vkontrole.lt

TURINYS

Santrauka	3
Įžanga	5
Audito apimtis ir metodai	7
Audito rezultatai	9
1. Bibliotekų renovacijos ir modernizavimo 2003–2013 m. programos koordinavimas	9
2. Viešųjų bibliotekų fondų komplektavimas	12
3. Bibliotekų kompiuterizavimas	16
3.1. Bibliotekų kompiuterizavimas 2003–2007 m.	16
3.2. Bibliotekų kompiuterizavimas nuo 2008 m., pradėjus įgyvendinti projektą „Bibliotekos pažangai“	17
3.3. Projekto „Bibliotekos pažangai“ poveikis ir tęstinumas	21
4. Bibliotekų pastatų renovacija ir statybos	22
Išvados ir rekomendacijos	27
Priedai	30

SANTRAUKA

Valstybinio audito „Bibliotekų renovacija ir modernizavimas“ tikslas – įvertinti bibliotekų renovacijos ir modernizavimo efektyvumą ir rezultatyvumą.

Audituoti pasirinkome Bibliotekų renovacijos ir modernizavimo 2003–2013 m. programą, nes tai pagrindinė Lietuvos viešųjų bibliotekų modernizavimo programa nuo Nepriklausomybės paskelbimo. Jos įgyvendinimui apskaičiuotas lėšų poreikis sudarė 313 mln. Lt. Taip pat pasirinkome nagrinėti projektą „Bibliotekos pažangai“, kurį pagal trišalį Kultūros ministerijos, Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos ir Bilo ir Melindos Geitsų fondo sutarimą vykdo Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo biblioteka. Visas projekto „Bibliotekos pažangai“ biudžetas siekia beveik 96 mln. Lt, o iš valstybės biudžeto jam numatyta skirti apie 13 mln. Lt.

Audito metu nustatėme, kad Kultūros ministerija neturi patvirtinusi bibliotekų strategijos, kurioje būtų numatyti pagrindiniai reikalavimai modernioms bibliotekoms, jų patalpoms, darbuotojų kvalifikacijai, tinklui, fondų struktūrai ir komplektavimui. Auditorių nuomone, dėl šių priežasčių yra grėsmė, kad lėšos, skiriamos bibliotekų renovacijai ir modernizavimui, gali būti naudojamos neefektyviai.

Nustatyta, kad: Bibliotekų renovacijos ir modernizavimo 2003–2013 metų programos struktūra ir valdymas turi būti iš esmės patobulinti, nes iki audito pradžios galiojusi praktika nesuteikia išsamių duomenų ir informacijos programos vykdymo tinkamumui ir rezultatyvumui įvertinti; iki 2010 m. fondų komplektavimui nebuvo skirta tiek lėšų, koks buvo apskaičiuotas poreikis, todėl planuoti rodikliai ne tik nepasiekti, bet net mažesni negu Bibliotekų renovacijos ir modernizavimo 2003–2013 metų programos pradžioje; programos dalis „Bibliotekų pastatų ir patalpų būklė“ įgyvendinta tik 29 proc., nors iki šios dienos skirta (175,4 mln. Lt) daugiau, negu buvo planuota (168,8 mln. Lt) skirti visai Bibliotekų renovacijos ir modernizavimo 2003–2013 metų programos daliai.

Projektas „Bibliotekos pažangai“ gali būti laikomas gerosios praktikos pavyzdžiu vykdant didelės apimties tarpinstitucinius projektus, nes prieš pradėdant projektą „Bibliotekos pažangai“ buvo atliktas pirminis situacijos/poreikio vertinimas, o jam vykstant periodiškai atliekami poveikio vertinimai, įgalinantys vykdytojus operatyviai spręsti iškilusius klausimus; projektas „Bibliotekos pažangai“ apima bibliotekų darbuotojų mokymus. Audito metu nustatyta, kad Lietuvos nacionalinės bibliotekos sutartyse su savivaldybėmis numatytos sankcijos dėl projekto „Bibliotekos pažangai“ tęstinumo užtikrinimo ir įsipareigojimų nesilaikymo yra nepakankamos ir neužtikrina projekto „Bibliotekos pažangai“ poveikio tęstinumo. Dėl to kyla rizika, kad nebus išlaikyta bibliotekų pasiekta pažanga. Įvertinę surinktus duomenis Kultūros ministerijai rekomendavome surinkti

informaciją apie už valstybės ir savivaldybių lėšas atnaujintus apskričių ir savivaldybių viešųjų bibliotekų pastatus ir plotą ir parengti ataskaitą apie investicijų rezultatus ir poveikį sektoriui; apibrėžti modernios bibliotekos sampratą, tikslus, tinklą, kokybinius reikalavimus bibliotekų pastatams įtraukiant juos į kultūros valdymo srities plėtros ilgalaikę programą ir užtikrinti projekto „Bibliotekos pažangai“ tęstinumą.

Lietuvos Respublikos Vyriausybei pasiūlėme, kol rengiama kultūros valdymo srities plėtros ilgalaikė programa ir tarpinstitucinis veiklos planas, sustabdyti naujų investicijų projektų, susijusių su bibliotekų veiklos gerinimu, planavimą. Taip pat rekomenduojame įpareigoti atitinkamą instituciją apie tai informuoti savivaldybes ir užtikrinti, kad, tęsiant pradėtus investicinius projektus, savivaldybių viešosios bibliotekos parengtų atnaujintų patalpų panaudojimo bibliotekų paslaugoms ir daugiafunkcinei veiklai planus.

IŽANGA

Bibliotekų įstatyme¹ nurodoma, kad biblioteka – įstatymų nustatyta tvarka įsteigtas juridinis asmuo, veikiantis informacijos sklaidos, kultūros, mokslo ir švietimo srityse ir vykdamas bibliotekų veiklą, arba juridinio asmens, turinčio teisę vykdyti bibliotekų veiklą, struktūrinis padalinys.

Lietuvos bibliotekų sistemą sudaro Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka, apskričių (šiuo metu pavaldžios Kultūros ministerijai) ir savivaldybių viešosios bibliotekos, mokslo ir studijų institucijų bei mokyklų bibliotekos ir specialios bibliotekos (žr. 2 priedą).

Lietuvos bibliotekų uždaviniai – kaupti, tvarkyti, saugoti ir skleisti dokumentuose užfiksuotas žinias, idėjas ir informaciją, tokiu būdu prisidėti prie žinių visuomenės gyvenimo, skatinant nuolatinį mokymąsi, žinių atsinaujinimą, kultūrinę veiklą ir kūrybiškumą. Šiandieninių bibliotekų visuomenei teikiamas paslaugas galima sugrupuoti į tris grupes:

- *tradicines*, kurių pagrindinis tikslas – išsaugoti rašytinį paveldą ir skatinti skaitymą, sudaryti sąlygas visuomenės savišvietai ir savikūrai, ugdyti kūrybingumą ir vaizduotę, be kurių negali gyvuoti žinių visuomenė;
- *skaitmeninės informacijos*, kurios remiasi skaitmeninės informacijos prieiga bibliotekoje ir už jos ribų ir apima gyventojų informacinės kompetencijos ugdymą;
- *viešosios erdvės* (bendruomenės centro), skatinančias visuomenės narius bendrauti, dalytis nuomonėmis, dalyvauti pilietiniuose ir kultūriniuose renginiuose.

Viešųjų bibliotekų modernizavimui daugiausia lėšų skiriama pagal Bibliotekų renovacijos ir modernizavimo 2003–2013 m. programą, kurią sudaro trys dalys, apimančios bibliotekų fondų komplektavimą, bibliotekų kompiuterizavimą bei bibliotekų pastatų ir patalpų būklės gerinimą. Bibliotekų renovacijos ir modernizavimo 2003–2013 m. programos tikslai – kompiuterizuoti viešąsias bibliotekas ir sudaryti sąlygas gyventojams įgyti naujų žinių ir kvalifikacijų, mažinti technologinę atskirtį tarp kaimų ir miestų gyventojų, sudaryti tinkamas sąlygas kaupti, saugoti ir gausinti bibliotekų fondus. Bibliotekų renovacijos ir modernizavimo 2003–2013 m. programos vykdytoja yra Kultūros ministerija. Lietuva 2008 m. pradėjo vykdyti 2008–2012 m. projektą „Bibliotekos pažangai“, kuriam iš valstybės biudžeto numatyta skirti 13,1 mln. Lt, o visas projekto biudžetas siekia 95,77 mln. Lt. Projekto „Bibliotekos pažangai“ paskirtis – kompiuterizuoti viešąsias bibliotekas, kuriose šalies gyventojai, panaudodami įdiegtas technologijas, galėtų bendrauti ir gauti reikalingą informaciją. Projekto „Bibliotekos pažangai“ vykdytoja paskirta Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka. Kultūros ministerija atlieka projekto „Bibliotekos pažangai“ koordinatoriaus ir stebėtojo pareigas.

¹ Lietuvos Respublikos bibliotekų įstatymo pakeitimo įstatymas, 2004-07-15 Nr. IX-2378, 2 str.

Šiuo metu dalis ministerijų (žr. 2–4 pav.) vykdo keletą priemonių, skirtų bibliotekų renovacijai ir modernizavimui: pastatų atnaujinimui ar naujų statybai, kompiuterinės įrangos ir dokumentų fondų atnaujinimui, viešųjų interneto prieigų bibliotekose kūrimui, skaitytojų pritraukimui, bibliotekų teikiamų paslaugų spektro plėtimui.

Įvertinus pasikeitusius visuomenės poreikius, bibliotekų ir jų steigėjų prioritetus, Kultūros ministerija 2009 m. planavo atnaujinti Modernizavimo programos turinį ir, kaip vieną priemonių, įtraukti projektą „Bibliotekos pažangai“. Finansų ministerija, peržiūrėjusi Kultūros ministerijos parengtą Bibliotekų modernizavimo 2010–2014 m. programos projektą, pasiūlė Kultūros ministerijai baigti vykdomą Modernizavimo programą.

Bibliotekų renovacijos ir modernizavimo auditas įtrauktas į 2010 m. valstybinio audito programą², nes bibliotekos sunkiai pajėgia tinkamai atlikti savo tiesiogines funkcijas, jos nepakankamai aprūpinamos spaudiniais ir leidiniais, didelė lėšų dalis skiriama įsigyti kompiuterinės įrangos, nepakankamai koordinuojama veikla formuojant bibliotekų politiką. Be to, viešųjų bibliotekų renovacijai ir modernizavimui planuotas lėšų poreikis sudarė 313 mln. Lt; Bibliotekų renovacijos ir modernizavimo 2003-2013 m. programa³ turėjo apimti net 150 projektų.

Auditorių vartojamus sutrumpinimus galima rasti 1 priede.

² Lietuvos Respublikos valstybės kontrolieriaus 2010-01-26 įsakymas Nr. V-19 „Dėl 2010 metų valstybinio audito programos“.

³ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002-09-17 nutarimas Nr. 1454 „Dėl Bibliotekų renovacijos ir modernizavimo 2003-2013 metų programos patvirtinimo“.

AUDITO APIMTIS IR METODAI

Audito objektas – Bibliotekų renovacija ir modernizavimas.

Audito subjektai: Lietuvos Respublikos kultūros ministerija – Modernizavimo programos vykdytoja, Modernizavimo programai skirtų lėšų valdytoja; Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka – BP projekto vykdytoja, projektui skirtų lėšų valdytoja.

Audito tikslas – įvertinti bibliotekų renovacijos ir modernizavimo efektyvumą ir rezultatyvumą.

Vertinimo kriterijai:

- Prieš BP projektą bibliotekoms nupirktų kompiuterių skaičius.
- Modernizavimo programos pakeitimų skaičius.
- Modernizavimo programos koordinavimo atitiktis strateginio planavimo metodikai.
- Faktinis lėšų panaudojimas lyginant su planuotu poreikiu.
- Ilgalaikės bibliotekų strategijos buvimas.
- Atrankos kriterijų buvimas atrenkant renovuotinas (statytinas) bibliotekas ir paraiškų finansavimui gauti atitiktis jiems.
- Renovuotų bibliotekų plotas iki renovacijos ir po renovacijos.
- Vienam gyventojui skiriama lėšų dalis komplektuojant fondus, lyginant su Europos Sąjungos vidurkiu.
- Įsigyjamų elektroninių ir popierinių dokumentų santykis, lyginant su Modernizavimo programos vykdymo pradžia.

Audito metodai:

Audito metu siekėme išsiaiškinti:

- Ar tinkamai koordinuojama Modernizavimo programa?
- Ar Modernizavimo programa buvo tikslinama ir ar ją reikia tikslinti?
- Ar pabaigus Modernizavimo programą ir BP projektą tęsis teigiamas poveikis?
- Ar bibliotekos išnaudoja visas rekonstruotas/pastatytas patalpas?

Audituojamas laikotarpis 2003–2010 metai (I ketvirtis).

Audito metu duomenys buvo renkami nagrinėjant Modernizavimo programos įgyvendinimo darbo grupės⁴, Lietuvos Bibliotekų tarybos⁵, BP projekto priežiūros komiteto⁶ protokolus, BP projekto poveikio vertinimo ataskaitas, Kultūros ministerijos veiklos ataskaitas bei kitus su Modernizavimo programa susijusius dokumentus.

Kadangi Modernizavimo programa ir BP projektas siejasi su viešosiomis bibliotekomis, o neoficialiai BP projektas yra laikomas Modernizavimo programos priemone, auditoriai atliko jungtinį Modernizavimo programos ir BP projekto veiklos auditą. Audito metu auditoriai siekė patvirtinti arba paneigti išankstinio tyrimo metu išsikeltas hipotezes: nėra patvirtintos ilgalaikės bibliotekų strategijos, o bibliotekų plėtra vykdoma nepakankamai koordinuojant įvairių institucijų veiksmus, neplaningai ir neturint aiškių prioritetų; bibliotekų Modernizavimo programos dalys bibliotekų fondų komplektavimas, kompiuterizavimas bei pastatų ir patalpų būklės gerinimas vykdomos neefektyviai.

Audito įrodymai buvo renkami taikant pokalbio, palyginamosios analizės, situacijos vertinimo ir dokumentų peržiūros metodus. Vadovautasi nuostata, kad audituojamieji ir kiti subjektai pateikė išsamią ir objektyvią informaciją, o pateiktų dokumentų kopijos atitinka originalus. Valstybinis auditas atliktas pagal Valstybinio audito reikalavimus⁷.

⁴ Lietuvos Respublikos kultūros ministro 2002-12-16 įsakymas Nr. IV-469 „Dėl Bibliotekų renovacijos ir modernizavimo programos įgyvendinimo darbo grupės“.

⁵ Lietuvos Respublikos kultūros ministro 2005-09-12 įsakymas Nr. IV-382 „Dėl Lietuvos bibliotekų tarybos sudėties“.

⁶ Lietuvos Respublikos kultūros ministro 2006-12-29 įsakymas Nr. IV-708 „Dėl projekto „Bibliotekos pažangai“ planavimo ir koordinavimo komiteto sudarymo“.

⁷ Lietuvos Respublikos valstybės kontrolieriaus 2002-02-21 įsakymas Nr. V-26 „Dėl valstybinio audito reikalavimų patvirtinimo“.

AUDITO REZULTATAI

1. Bibliotekų renovacijos ir modernizavimo 2003–2013 m. programos koordinavimas

Modernizavimo programa atitinka tarpinstitucinės programos reikalavimus⁸, t. y. tikslų ir uždavinių pasiekia kelios institucijos (kartu su savivaldybėmis). Be to, ji įtraukta į Finansų ministerijos sudarytą tarpinstitucinių programų sąrašą, tačiau tik 2008 m. patvirtintas Kultūros ministerijos koordinuojamų tarpinstitucinių programų įgyvendinimą koordinuojančių ir už programų įgyvendinimą atsakingų asmenų sąrašas⁹. Iki tol tarpinstitucinė Modernizavimo programa, kurios tam tikros dalys (bibliotekų fondų komplektavimas, bibliotekų kompiuterizavimas bei pastatų ir patalpų būklė) buvo įtraukiamos į Kultūros ministerijos vykdomas programas, nebuvo koordinuojama kaip atskira programa, o tik kaip ministerijos Strateginio veiklos plano programos priemonė. Kultūros ministerija, kaip koordinuojanti institucija, nėra patvirtinusi tarpinstitucinių programų stebėsenos, atskaitomybės ir informavimo apie jų vykdymą tvarkos, taigi nesivadovavo Strateginio planavimo metodika¹⁰.

Galiojusi Strateginio planavimo metodika numatė, kad, pasibaigus metams, tarpinstitucinę programą koordinuojanti institucija kartu su savo metine veiklos ataskaita turi pateikti Vyriausybei ir ataskaitą apie tarpinstitucinės programos įgyvendinimą, tačiau Kultūros ministerija Vyriausybei tokios informacijos neteikė. Kultūros ministerijos atstovų teigimu, Kultūros ministerija negalėjo atsiskaityti už šią programą pagal tarpinstitucinėms programoms taikytą Strateginio planavimo metodikos 4 priede nustatytą formą, nurodant dalyvaujančių institucijų programų ir priemonių kodus, nes metodikoje nebuvo aiškiai nurodyta, kad savivaldybės privalo rengti strateginius planus. Per visą Modernizavimo programos įgyvendinimo laikotarpį (2003–2010 m.) informacija apie jos įgyvendinimą buvo pateikiama tik bendroje Kultūros ministerijos veiklos ataskaitoje, kurioje buvo pateikiami duomenys apie Strateginio plano priemonių rezultatų pasiekimą.

Auditoriai pastebi, kad Bibliotekų renovacijos ir modernizavimo 2003–2013 m. programa buvo pradėta rengti 1999 m., o patvirtinta 2002 m. rugsėjo mėnesį. Tuo tarpu Strateginio planavimo metodika pirmą kartą Lietuvoje patvirtinta 2002 m. birželio mėnesį.

Modernizavimo programos rengimo metu dar nebuvo Strateginio planavimo metodikos, todėl 2002 m. patvirtinta Modernizavimo programa neatitinka Strateginio planavimo metodikos reikalavimų.

⁸ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002-06-06 nutarimas Nr. 827 „Dėl strateginio planavimo metodikos patvirtinimo“.

⁹ Lietuvos Respublikos kultūros ministro 2008-03-12 įsakymas Nr. IV-141 Atsakingų už Lietuvos Respublikos kultūros ministerijos koordinuojamų tarpinstitucinių programų įgyvendinimo koordinavimą ir kontrolę asmenų sąrašas.

¹⁰ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002-06-06 nutarimas Nr. 827 „Dėl strateginio planavimo metodikos patvirtinimo“.

Kultūros ministerija neteikė Vyriausybei metinių ataskaitų apie jos įgyvendinimą, nepatvirtino tarpinstitucinių programų stebėsenos ir informavimo apie jų vykdymą tvarkos, todėl neturime įrodymų, kad Kultūros ministerija Modernizavimo programą koordinavo.

2002 m. įsteigta Modernizavimo programos įgyvendinimo darbo grupė¹¹, kuriai pavesta svarstyti pateiktas bibliotekų plėtros projektų paraiškas ir teikti pasiūlymus dėl finansuojamų projektų, tačiau nenurodyta, kad darbo grupė turėtų spręsti klausimus, susijusius su kitomis Modernizavimo programos dalimis – fondų komplektavimu ir bibliotekų pastatų ir patalpų būkle. 2009 m. Kultūros ministro įsakymu¹² ši darbo grupė buvo pakeista ir nustatyta, kad ji prižiūri ir teikia pasiūlymus dėl Modernizavimo programos įgyvendinimo; svarsto ir vertina pateiktas bibliotekų plėtros projektų paraiškas bei teikia pasiūlymus kultūros ministrui dėl finansuotinių projektų. Peržiūrėję šios darbo grupės protokolus auditoriai nustatė, kad posėdžių metu daugiausia nagrinėta su bibliotekų kompiuterizavimu susijusių klausimų.

Auditorių nuomone, Modernizavimo programos darbo grupė turėjo svarstyti visus su Modernizavimo programa susijusius klausimus, tačiau to nedarė: fondų komplektavimo klausimus svarstė Lietuvos bibliotekų taryba, o bibliotekų statybų ir renovacijos klausimų minėtos darbo grupės iš viso nenagrinėjo (žr. 1 pav.). Investicijų projektai Kultūros ministerijos darbuotojų pradėti svarstyti tik nuo 2008 m. Kultūros ministrui patvirtinus įsakymą¹³ dėl kultūros srities investicijų projektų įtraukimo į valstybės investicijų programą. Audito laikotarpiu įvyko 3 posėdžiai, kurių metu svarstyti investicijų projektų klausimai.

BP projektas pradėtas 2008 m. (žr. nuo 16 psl.), jis koordinuojamas kaip Kultūros ministerijos strateginio veiklos plano priemonė, t. y. už priemonės koordinavimą ir kontrolę kultūros ministro įsakymu¹⁴ yra paskirtas atsakingas asmuo. Auditoriai pastebi, kad dokumentuose formaliai nereglamentuota, bet projektas nuo 2008 m. traktuojamas kaip Modernizavimo programos dalis.

BP projekto planavimo ir koordinavimo komitetas patvirtintas 2007 m. Jo darbo reglamente numatyta funkcija – svarstyti klausimus, susijusius su projektu ir jo koordinavimu su kitų institucijų vykdomais <...> projektais. Nuo 2008 m. pakeista komiteto sudėtis, pavadinimas ir funkcijos¹⁵.

¹¹ Lietuvos Respublikos kultūros ministro 2002-12-16 įsakymas Nr. IV-469 „Dėl Bibliotekų renovacijos ir modernizavimo programos įgyvendinimo darbo grupės“.

¹² Lietuvos Respublikos kultūros ministro 2009-03-19 įsakymas Nr. IV-145 „Dėl Bibliotekų renovacijos ir modernizavimo programos įgyvendinimo darbo grupės sudarymo“.

¹³ Lietuvos Respublikos kultūros ministro 2008-01-30 įsakymas Nr. IV-39 „Dėl pasiūlymų dėl kultūros srities investicijų projektų įtraukimo į planuojamų metų valstybės investicijų programą rengimo tvarkos aprašo patvirtinimo“.

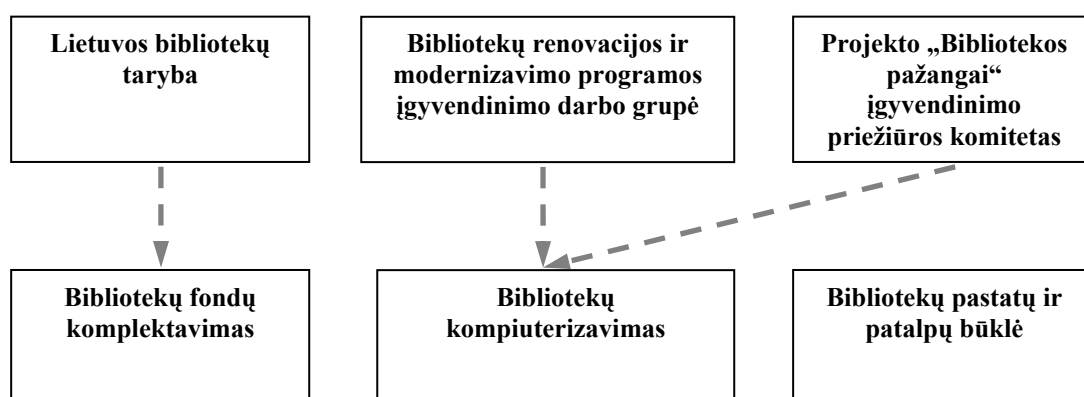
¹⁴ Lietuvos Respublikos kultūros ministro 2008-03-12 įsakymas Nr. 141 „Dėl Lietuvos Respublikos kultūros ministerijos 2008–2010 metų strateginio veiklos plano patvirtinimo ir įgyvendinimo kontrolės“.

¹⁵ Lietuvos Respublikos kultūros ministro 2009-12-23 įsakymas Nr. IV-683 „Dėl projekto „Bibliotekos pažangai“ įgyvendinimo priežiūros komiteto sudarymo“.

Lietuvos bibliotekų taryba atlieka eksperto ir konsultanto funkcijas, kai sprendžiami bibliotekų politikos formavimo ir įgyvendinimo klausimai¹⁶. Taryba dažniausiai svarstė klausimus, susijusius su bibliotekų fondų atnaujinimu, prenumeruojamų bazių naudojimu ir finansavimu.

Auditoriai pastebi, kad Modernizavimo programos finansavimas kiekvienai priemonei buvo skiriamas iš skirtingų programų: fondų komplektavimui pinigai skiriami pagal Kultūros ministerijos programą¹⁷, kompiuterizavimas ir statybos/renovacija vykdomi pagal Valstybės investicijų programą.

1 pav. Darbo grupės, svarstančios/koordinuojančios Bibliotekų renovacijos ir modernizavimo 2003–2013 m. programos dalis

Šaltinis – Valstybės kontrolė

Modernizavimo programos įgyvendinimo laikotarpiu nei pati programa, nei jos dalys ir priemonės nebuvo peržiūrėtos ar tikslinamos. Ministerijos atsakingi darbuotojai teigia, kad Modernizavimo programa tikslinama nebuvo, nes bet koks jos pakeitimas turėjo būti derinamas su visomis bibliotekomis ir savivaldybėmis, net nedalyvaujančiomis Modernizavimo programoje. Šių pakeitimų derinimas gali užtrukti net keletą metų. Motyvuodama tuo, kad esama Modernizavimo programa nerodo aktualių bibliotekų sistemos poreikių ir vertinimo kriterijų, todėl kyla pavojus neefektyviai ir neracionaliai planuoti ir naudoti valstybės biudžeto lėšas, Kultūros ministerija parengė naują Bibliotekų modernizavimo 2010–2014 m. programos projektą¹⁸. Jo Vyriausybė nepatvirtino¹⁹, o Finansų ministerija pasiūlė Kultūros ministerijai baigti vykdomą Modernizavimo programą²⁰.

Modernizavimo programos dalys koordinuojamos ir prižiūrimos netinkamai: nėra vienos darbo grupės, atsakingos už visą Modernizavimo programą, fondų komplektavimo dalies klausimus svarsto Lietuvos Bibliotekų taryba, už kompiuterizavimo dalį atsakinga

¹⁶ Lietuvos Respublikos kultūros ministro 2005-08-23 įsakymas Nr. IV-367 „Dėl Lietuvos bibliotekų tarybos nuostatų patvirtinimo“.

¹⁷ Lietuvos Respublikos kultūros ministerijos 2003–2011 metų strateginiai veiklos planai, programa „Visuomenės informacinis aprūpinimas ir viešosios informacijos sklaida“.

¹⁸ Lietuvos Respublikos Seimo teisės aktų projektų duomenų bazė.

¹⁹ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008-10-22 pasitarimo protokolai Nr. 58.

²⁰ Lietuvos Respublikos finansų ministerijos 2009-09-03 raštas Nr. ((2.37-05)-5K0923033-6K-0908844 “Dėl nutarimo projekto derinimo”.

Modernizavimo programos įgyvendinimo darbo grupė ir nuo 2008 m. BP projekto įgyvendinimo priežiūros komitetas, bibliotekų pastatų ir patalpų būklės daliai neįsteigtas joks valdymo/priežiūros darinys.

2. Viešųjų bibliotekų fondų komplektavimas

Modernizavimo programoje numatytas tikslas „užtikrinti Lietuvos gyventojams galimybę įgyti žinių ir kvalifikaciją, kurios leistų prisitaikyti prie greitai kintančių gyvenimo ir darbo sąlygų, sėkmingai konkuruoti pasaulio rinkose“. Šiam tikslui pasiekti suformuotas uždavinys – „sudaryti sąlygas viešųjų bibliotekų vartotojams naudotis bibliotekų fondais, kuriuose sukaupti ir tradiciniai informacijos šaltiniai (knygos, periodiniai leidiniai), ir nauji – garsiniai ir garsiniai regimieji, taip pat kompiuterizuotomis Lietuvos ir užsienio bibliotekų paslaugomis ir informacijos priemonėmis“ – buvo skirtas gerinti fondų komplektavimą. Modernizavimo programos rengėjai nustatė šias problemas: fondų komplektavimui skirtų lėšų trūkumas, sudarančių bibliotekų fondus, senėjimas (senesni kaip 10 m. leidiniai sudarė 60 proc. viso fondo), bibliotekų fondai ir teikiamos paslaugos netenkina Lietuvos gyventojų, nebuvo skiriama lėšų garsinių regimųjų ir elektroninių dokumentų įsigijimui. Modernizavimo programoje siektini rodikliai ir lėšos tam pasiekti buvo nustatyti remiantis Tarptautinės bibliotekų asociacijų federacijos (toliau – IFLA) rekomendacijomis (250–300 knygų/1000 gyventojų) ir užsienio šalių finansavimo knygoms įsigyti rodiklių analize (Skandinavų šalys vienam gyventojui skiria vidutiniškai 20–40 Lt, Estijoje skiriami 6 Lt, Lietuvoje – 0,89 Lt). Modernizavimo programoje buvo nustatyti du siektini rodikliai: 3 Lt/gyventojui knygoms įsigyti ir kasmet įsigyti 250–300 naujų knygų 1000 gyventojų. Kultūros ministerijos duomenimis, šiuo metu Lietuvoje vienam gyventojui naujoms knygoms įsigyti vidutiniškai skiriama 0,69 Lt ir nuperkama 41,38 vnt./1000 gyventojų. Modernizavimo programoje fondų komplektavimui 2003–2013 m. apskaičiuotas lėšų poreikis buvo apie 104 mln. Lt, tačiau iki šiol skirta tik 39,5 mln. Lt. Kitaip tariant, 2003–2007 m. investavus 39,5 mln. Lt Modernizavimo programos lėšų, rodiklis ne tik nepasiektas, bet situacija blogesnė, negu buvo prasidedant Modernizavimo programai. Pažymėtina, kad iki 2010 m. pagal Modernizavimo programoje numatytą poreikį fondų komplektavimui turėjo būti skirta 67,9 mln. Lt. Auditorių nuomone, atsižvelgiant dabartinę ekonominę situaciją ir Vyriausybės nuostatą bent iki 2012 metų biudžeto išlaidų nedidinti, mažai tikėtina, kad užsibrėžtas rodiklis bus pasiektas.

Lietuvos Respublikos bibliotekų įstatyme²¹ nurodoma, kad lėšos dokumentams įsigyti savivaldybių viešosioms bibliotekoms skiriamos tiek iš valstybės biudžeto, tiek iš savivaldybės

²¹ Lietuvos Respublikos bibliotekų įstatymo pakeitimo įstatymas, 2004-07-15 Nr. IX-2378 6 str.

biudžeto (žr. 1 lentelę). Kultūros ministro įsakymu²² už valstybės biudžeto lėšas, numatytas Kultūros ministerijos biudžete, apskričių viešosios bibliotekos gali įsigyti tiek periodinių, tiek neperiodinių dokumentų. Tuo tarpu savivaldybių viešosios bibliotekos už valstybės biudžeto lėšas gali įsigyti tik naujus neperiodinius dokumentus (žr. 2 lentelę). Valstybės biudžeto lėšos gali būti naudojamos ir duomenų bazių bibliotekoms centralizuotai prenumeratai, ir su Kultūros ministerijos Modernizavimo programos įgyvendinimu susijusioms ekspertų paslaugoms ir kitoms išlaidoms apmokėti.

1 lentelė. Savivaldybių viešųjų bibliotekų iš įvairių šaltinių gautos lėšos 2006–2009 m., tūkst. Lt*

Metai	Viso	Iš jų:			
		Iš biudžeto (steigėjo, valstybės lėšos)	Iš jų:		Kiti šaltiniai
			Steigėjo lėšos dokumentams įsigyti	Periodikos prenumeratai	
2006	70 581,6	67 257,7	1 995,2	2 460,8	3 323,9
2007	80 847,3	76 624,4	1 166,3	2 929,2	4 222,9
2008	101 917,4	93 692,3	897,3	3 005,4	8 225,1
2009	90 716,7	81 032,5	345,8	2 488,7	9 684,2

Šaltinis – Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka

*Duomenys nėra galutiniai, kadangi nėra susistemintų duomenų iš visų viešųjų bibliotekų

2 lentelė. Savivaldybių viešųjų bibliotekų išlaidos fondų komplektavimui 2006–2009 m., tūkst. Lt*

Metai	Dokumentams įsigyti	Iš jų:				
		Knygoms		Periodikos prenumeratai	Elektroniniams dokumentams	Neelektroniniams (kitiems)
		Viso	Valstybės biudžetas			
2006	7982,5	5288,8	3703,4	2622,7	47,7	23,3
2007	8800,9	5913,5	4061,8	2790,2	67,3	29,9
2008	11954,3	8647,9	6759,1	3105,2	152,1	49,1
2009	7209,6	4637,1	2500,8	2503,9	53,1	15,5

Šaltinis – Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka ir Kultūros ministerija

*Duomenys nėra galutiniai, kadangi nėra susistemintų duomenų iš visų viešųjų bibliotekų.

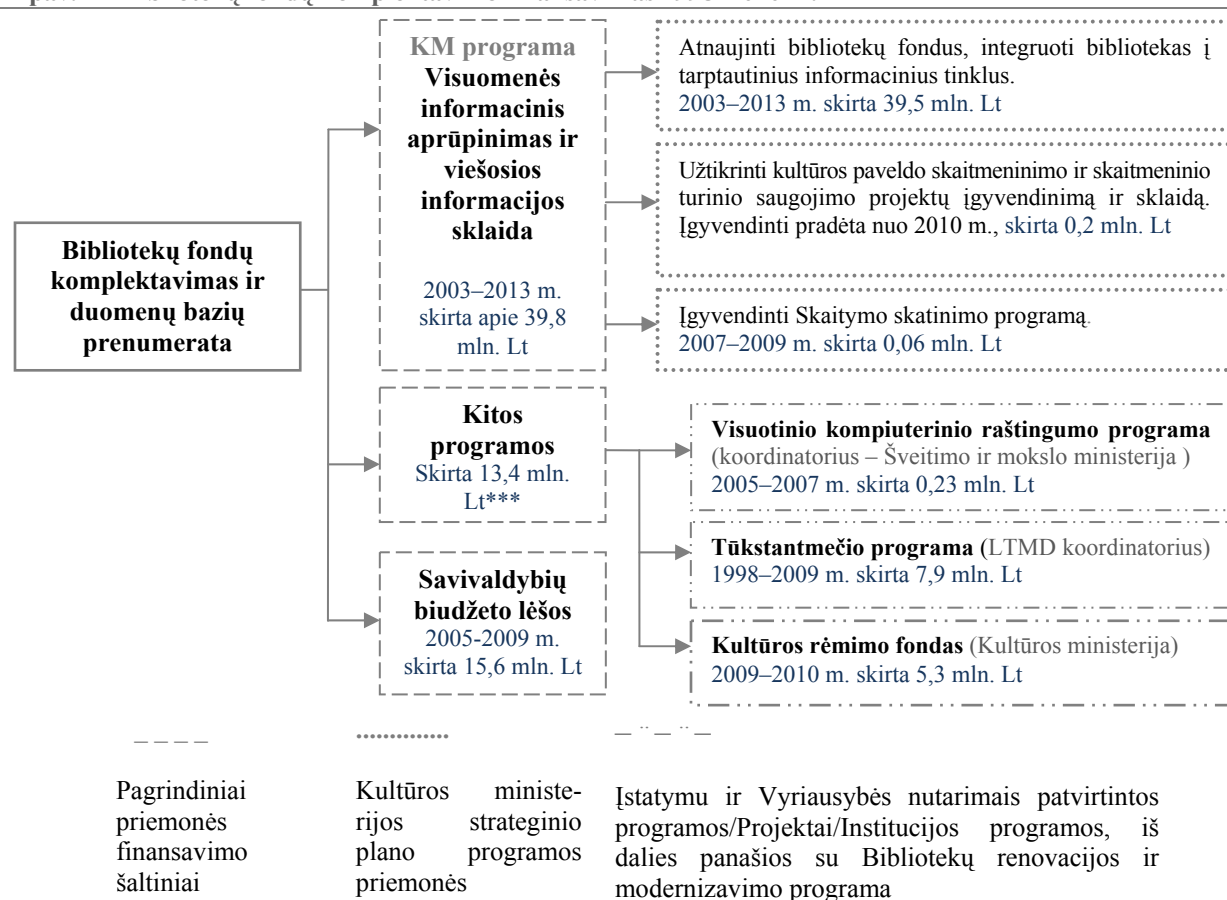
Nepaisant siekio modernizuoti viešąsias bibliotekas, auditoriai nepastebėjo, kad viešųjų bibliotekų fondų komplektavimo struktūra būtų pasikeitusi. Viešosios bibliotekos daugiausia lėšų skiria knygoms įsigyti. Fondų papildymas naujomis medijomis nepakankamas ir neviršija 1,3 proc. viešosios bibliotekos bendrojo fondo, tuo tarpu Kultūros ministerijos specialistai teigia, kad užsienyje šis rodiklis viršija 5 proc. ir nuolat didėja.

²² Lietuvos Respublikos kultūros ministro 2008-02-22 įsakymu Nr. IV-100 „Dėl dokumentų įsigijimo viešosiose bibliotekose ir duomenų bazių centralizuotos prenumeratos finansavimo iš valstybės biudžeto lėšų tvarkos aprašo, sutarčių ir ataskaitos formų patvirtinimo“

Nesisteminis ir palyginti didelis (apie 60 proc.) valstybės finansavimo sumažinimas 2009 m. (žr. 2 lentelę) turės ilgalaikės įtakos bibliotekų fondų kokybei, todėl 2–3 m. laikotarpiu galima prognozuoti esminį bibliotekų fondų panaudos ir lankytojų rodiklių kritimą, kaip atsitiko Latvijoje, kur, neatnaujinus fondų, sumažėjo bibliotekų lankomumas.

Viešųjų bibliotekų fondų komplektavimui lėšos kasmet skiriamos pagal Kultūros ministerijos programos „Visuomenės informacinis aprūpinimas ir viešosios informacijos sklaida“ priemonę „Atnaujinti bibliotekų fondus, integruoti bibliotekas į tarptautinius informacinius tinklus“. Papildomą finansavimą, įvertindamos gyventojų poreikius ir ribotą valstybės finansavimą, knygoms įsigyti skiria savivaldybės. Deja, pastaraisiais metais savivaldybių finansavimas viešosioms bibliotekoms mažėja (žr. 1 lentelę).

2 pav. Bibliotekų fondų komplektavimo finansavimas 1998–2010 m.

Šaltinis – Valstybės kontrolė

*** Finansuotas knygų išleidimas, kurių 1-2 egzemplioriai perduoti viešosioms bibliotekoms, t.y. tik nuo 60 iki 120 egz. iš viso paremto leidybos projekto leidinio tiražo.

Viešųjų bibliotekų fondai taip pat papildomi iš privačių rėmėjų gautų lėšų ir įgyvendinant kitas programas: Skaitymo skatinimo 2007–2009 m. – išleista knygų už 0,06 mln. Lt, Visuotinio kompiuterinio raštingumo 2005–2007 m. – parengta ir išleista metodinių leidinių už 0,23 mln. Lt, Tūkstantmečio – skirta 7,9 mln. Lt leidybos projektams. Leidybos projektus iš dalies finansuoja Kultūros rėmimo fondas – 2009–2010 m. skirta 5,3 mln. Lt.

Modernizavimo programos dalis „Fondų komplektavimas“ laukiamų rezultatų nedavė, kadangi bibliotekų fondų komplektavimo gerinimui nuo 2003 m. skirta 39,5 mln. Lt, t. y. 28,4 mln. Lt mažiau, negu paskaičiuotas poreikis. Dėl šios priežasties 2010 m. vienam gyventojui skiriamų lėšų dokumentams komplektuoti rodiklis buvo mažesnis negu Modernizavimo programos pradžioje 2003 m., atitinkamai 0,69 Lt ir 0,89 Lt. Be to, fondų komplektavimas nemodernėja – fondų papildymas naujomis medijomis nepakankamas ir sudaro vidutiniškai tik apie 1–2 proc. viešosios bibliotekos bendrojo fondo.

Nepaisant neskiriamo reikalingo finansavimo ir išaiškėjus, kad rodikliai nebus pasiekti, Modernizavimo programa nebuvo tikslinama.

Daugelyje užsienio šalių pastaraisiais metais vyko bibliotekų vykdomų funkcijų pokyčiai. Šalys parengė naujas bibliotekų strategijas^{23,24,25,26}. Jos apima ir fondų komplektavimą. Ypač daug dėmesio visų šalių strategijose skiriama skaitmeniniam turiniui, kuris daro bibliotekų fondus prieinamesnius vartotojams. Strategijose kalbama apie glaudesnę bibliotekų bendradarbiavimą kuriant skaitmeninį turinį, apie interneto tinklapių suvienodinimą ir dėmesį jų informatyvumui ir draugiškumui lankytojiui. Peržvelgę Lietuvos viešųjų bibliotekų interneto svetaines, auditoriai nustatė, kad bibliotekų turinčių interneto svetaines, padaugėjo, tačiau svetainių turinys labai skirtingas dizaino, informatyvumo ir naršymo paprastumo požiūriu.

Užsienio bibliotekos, siekdamos išsiaiškinti vartotojų poreikius ir gerinti paslaugų kokybę, atlieka kasmetines lankytojų apklausas ir rengia trumpalaikius fondų plėtros planus. Lietuva neturi parengusi bibliotekų plėtros strategijos ir plačiai netaiko gerosios užsienio šalių patirties, nukreiptos į paslaugų kokybės gerinimą, įskaitant skaitmeninį turinį. Neturint fondų komplektavimo gairių, šiuolaikinių paslaugų kokybės užtikrinimo priemonių (pavyzdžiui: lankytojų poreikių apklausos, fondų plėtros planų) auditorių nuomone, lėšos, skiriamos fondų komplektavimui, bus panaudojamos neefektyviai.

Lietuvos viešosios bibliotekos neturi bibliotekų fondų komplektavimo gairių, kurios leistų bibliotekoms efektyviai panaudoti turimas lėšas fondų komplektavimui, padėtų nustatyti lankytojų poreikius tiek fondo sudėties įvairovės, tiek teikiamų paslaugų požiūriu.

²³ Norvegijos bibliotekų reforma - <http://www.abm-utvikling.no/bibliotek/warzag-word>

²⁴ Didžiosios Britanijos bibliotekų strategija - http://www.mla.gov.uk/what/programmes/library_action_plan

²⁵ Čekijos viešųjų bibliotekų strategija - <http://www.mcu.es/naple/NNAutumn09.pdf#page=2>

²⁶ Suomijos bibliotekų strategija - <http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2009/liitteet/opm31.pdf>

3. Bibliotekų kompiuterizavimas

3.1. Bibliotekų kompiuterizavimas 2003–2007 m.

Bibliotekų renovacijos ir modernizavimo 2003–2013 m. programos vienas tikslų – „panaikinti miesto ir provincijos ryšio informacinės infrastruktūros netolygumus ir suteikti visiems gyventojams vienodas galimybes naudotis informacinėmis technologijomis, socialinėms ir visuomeninėms reikmėms“. Jam įgyvendinti numatytas uždavinys – „sukurti kompiuterinio duomenų kaupimo, apdorojimo ir teikimo naudotojams priemonės miestų ir periferijos gyventojams, ugdyti jų informacinius įgūdžius“. Tikslui pasiekti buvo apskaičiuotas poreikis: viešosioms bibliotekoms per 10 m. nupirkti 6700 kompiuterių (per metus vidutiniškai 10 vienai bibliotekai). Modernizavimo programoje apskaičiuotas ir preliminarus lėšų poreikis kompiuterių įsigijimui – 39,7 mln. Lt per 10 metų. Įsigyta kompiuterinė technika turėjo padėti plėtoti informacinę visuomenę ir užtikrinti informacijos prieinamumą, kompiuterizuoti kaimo filialus ir taip panaikinti miesto ir provincijos ryšių informacinės infrastruktūros netolygumus.

2003–2007 m. pagal Modernizavimo programą Kultūros ministerija įsigijo 2568 vienetų kompiuterinės technikos (kompiuteriai, spausdintuvai, skeneriai) už 6,1 mln. Lt.

3 lentelė. Kultūros ministerijos 2003–2007 m. įsigyta-perduota kompiuterinė technika viešosioms bibliotekoms, vnt.

Metai	Pirkta	Perduota
2003	184	184
2004	373	373
2005	226	0
2006	440	226
2007	1345	533
2008	-	1248
2009	-	4
Iš viso	2568	2568

Šaltinis – Valstybės kontrolė

Viešosioms bibliotekoms 2003–2007 m. perduota 1316 kompiuterinės technikos vienetų, kita kompiuterinė technika perduota vėliau: 2008 m. – 1 248 vnt., 2009 m. – 4 vnt., taigi jau buvo pradėtas BP projektas.

Iki 2008 m., kai buvo pradėtas įgyvendinti BP projektas, pagal Modernizavimo programą kompiuterinė įranga buvo perkama tiek darbuotojams, tiek viešosios prieigos vietų naudotojams. Pradinėse bibliotekų paraiškose Kultūros ministerijai kompiuteriams gauti buvo nurodoma, kiek

reikia įrangos darbuotojams ir vartotojams, tačiau po svarstymo Modernizavimo programos įgyvendinimo darbo grupėje (žr. 10 psl.), pastaroji pasiūlymus ministerijai dėl įrangos paskirstymo teikė nenurodydama proporcijų. Šias proporcijas nustatydavo pačios bibliotekos ir tai nėra niekur dokumentuota.

Įgyta kompiuterinė technika buvo paskirstoma pagal Lietuvos Respublikos valstybės ir savivaldybių turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo įstatymo²⁷ 6 straipsnio 2 punktą ir 17 straipsnio 1 dalies 4 punktą. Kompiuterinės įrangos perdavimo procesas strigo, nes savivaldybės vėluodavo pateikti tarybos sprendimus dėl įrangos perėmimo. Nupirkta kompiuterinė technika buvo perduodama naudoti tik po 6 mėnesių ir vėliau (žr. 3 priedą).

Pavyzdžiai

Į 2008 m. rugsėjo 3 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimą Nr. 869 „Dėl kompiuterinės įrangos perdavimo“ nebuvo įtraukta Joniškio raj. savivaldybės J. Avyžiaus viešoji biblioteka, nes negautas tinkamai parengtas Joniškio savivaldybės tarybos sutikimas perimti valstybės turtą. Kultūros ministerija 2008 m. spalio 28 d. gavo pakoreguotą tarybos sprendimą, tačiau dėl įstatymų pasikeitimo²⁸ sprendimas neatitiko teisės aktų²⁹. Todėl Kultūros ministerija 2009 m. balandžio 29 d. Joniškio savivaldybei išsiuntė dar vieną raginimą skubos tvarka atsiųsti sutikimą perimti valstybės turtą savivaldybės nuosavybėn.

Kultūros ministerija 2006 m. rugsėjo 11 d. sudarė sutartį su kompiuterinės įrangos, skirtos savivaldybių viešosioms bibliotekoms, tiekėjais. Kultūros ministerija 2006 m. rugsėjo 21 d. priėmė įsakymą įrangą paskirstyti, kuriame nurodė savivaldybėms prašymus perimti turtą pateikti iki 2006 m. lapkričio 10 d. Iki nurodytos dienos tik 40 savivaldybių pateikė prašymus, dar 8 atsiuntė 2007 m. sausį, nors tarybų sprendimai buvo priimti 2006 m. lapkritį.

Atsižvelgiant į technologijų vystymąsi ir jų polinkį greitai senti, ilgai sandėliuojant kompiuteriai nuvertėjo, o bibliotekų darbuotojai negalėjo naudotis labai reikiama technika.

Iki 2008 m. Kultūros ministerija vėlavo perduoti paskirstytus 1252 kompiuterinės technikos vienetų, įgytų 2005–2007 m. Atsižvelgiant į tai, kad kompiuterinė technika sparčiai sensta ir jos kaina atitinkamai krenta, lėšos galėjo būti panaudotos ne pačiu efektyviausiu būdu.

3.2. Bibliotekų kompiuterizavimas nuo 2008 m., pradėjus įgyvendinti projektą „Bibliotekos pažangai“

Auditoriai pastebi, kad, pradėjus vykdyti BP projektą, Modernizavimo programa nebuvo koreguojama/tikslinama (žr. 11 psl.).

BP projektas įgyvendinamas pagal tarptautinį trišalį susitarimą (sutartis³⁰ pasirašyta 2007 m. lapkričio 15 d. ir koreguota³¹ 2009 m. lapkričio 5 d.) tarp Lietuvos Respublikos kultūros

²⁷ Lietuvos Respublikos Seimo 1998-05-12 įstatymas Nr. VIII-729 „Lietuvos Respublikos valstybės ir savivaldybių turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo įstatymas“ (2006-07-18 įstatymo Nr. X-771 redakcija).

²⁸ Lietuvos Respublikos Seimo 2008-09-15 įstatymas Nr. X-1722 „Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymo pakeitimo įstatymas“.

²⁹ Lietuvos Respublikos Seimo 1998-05-12 įstatymas Nr. VIII-729 „Lietuvos Respublikos valstybės ir savivaldybių turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo įstatymas“ (2006-07-18 įstatymo Nr. X-771 redakcija).

³⁰ Dėl dotacijos Nr. 40972 susitarimo.

³¹ Dotacijos Nr. 40972 pakeitimas Nr. 1.

ministerijos, Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos ir Bilo ir Melindos Geitsų fondo (toliau – Geitsų fondas). Projektą įgyvendina Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka kartu su Lietuvos Respublikos kultūros ministerija. Vietose jį vykdo pačios viešosios bibliotekos.

Vykdam sutartinius įsipareigojimus buvo sukurta projekto įgyvendinimo grupė, mokamas kvalifikaciją atitinkantis atlyginimas iš Geitsų fondo lėšų. Grupei patalpas suteikė Nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka, kuri teikia vykdymo grupei tam tikras paslaugas: kompiuterinės įrangos pirkimus vykdo Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos Viešųjų pirkimų skyrius. Auditoriai pastebi, kad tarpinstitucinis (Kultūros ministerija, Vidaus reikalų ministerija, Lietuvos savivaldybių asociacija, Lietuvos mokslo ir studijų technologijų tinklas LITNET) BP projekto įgyvendinimo priežiūros komitetas efektyviai bendradarbiauja su BP projekto vykdymo grupe ir operatyviai sprendžia iškilusias problemas.

Prieš pradėdant įgyvendinti projektą, buvo atliktas tyrimas, siekiant išsiaiškinti viešųjų bibliotekų kompiuterizavimo mastą. BP projekto poveikio vertinimas buvo atliktas ir jam įpusėjus, ir bus įvykdytas jam pasibaigus.

Lietuva įsipareigojo iš valstybės biudžeto bendrai finansuoti BP projekto įgyvendinimą ir ilgalaikėje perspektyvoje užtikrinti sukurtų paslaugų gyventojams tęstinumą. Šiame projekte dalyvaujančios savivaldybės įsipareigojo apmokėti interneto ryšio paslaugas, keliones į mokymosi kursus, tinkamai parengti bibliotekų patalpas viešai prieigai pagal apibrėžtus ploto, apsaugos ir kitus reikalavimus. Dalyvaujančios bibliotekos ir jų darbuotojai įsipareigojo dalyvauti projekto veiklose, tęsti veiklas jam pasibaigus. Įgyvendinant sutartį Geitsų fondas įsipareigojo kasmet atlikti poveikio vertinimo tyrimus.

BP projekto metu viešosiose bibliotekose įrengiama vieša interneto prieiga, o ją jau turinčiose – išplečiama ir modernizuojama (didinama interneto greیتaveika, išplečiamas viešosios prieigos kompiuterių tinklas). Kompiuteriai viešosioms bibliotekoms buvo skiriami atsižvelgiant į jų turimą kompiuterinę įrangą ir įrangos būklę (keičiami visi senesni nei 3 metų kompiuteriai). BP projekto metu kompiuteriai perkami viešosios prieigos vietų naudotojams bei po vieną nešiojamą kompiuterį nuperkama viešosios bibliotekos darbuotojams. Kadangi įrangos perdavimo savivaldybių viešosioms bibliotekoms procedūra yra labai sudėtinga ir gali trukti iki vienerių metų, siekiant pagreitinti perdavimą, įsigyta kompiuterinė technika, ją apdraudus, į viešąsias bibliotekas patenka iškart ją nupirkus (tiekėjai pristato tiesiai į biblioteką) ir jau ja besinaudojant yra tvarkomi valstybinio turto perdavimo savivaldybėms dokumentai.

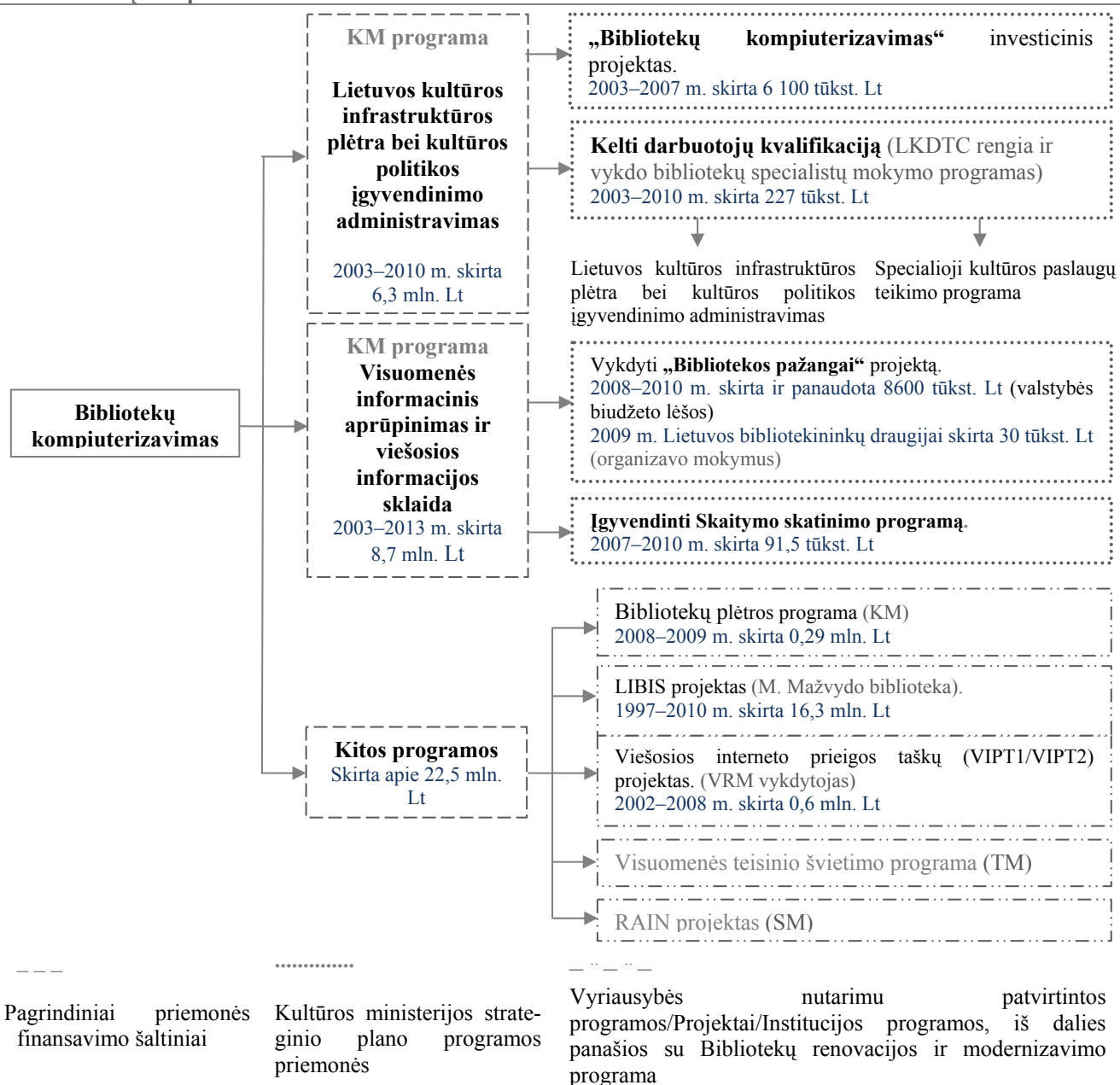
Projekte dalyvauja 1217 viešosios bibliotekos (filialai ir padaliniai). Iš jų preliminariai techninę įrangą (kompiuteriai, interneto įranga, daugiafunkciniai įrenginiai, turintys skenavimo, spausdinimo ir kopijavimo funkcijas ir pan.) gaus 851 biblioteka, joms planuojama įrengti plačiajuostį interneto ryšį. Numatoma BP projekto trukmė – 4,5 m. (2008–2012 m.). Iš pradžių

projektas buvo planuotas 2008–2011 m., tačiau dėl sunkios ekonominės padėties Lietuva negalėjo įvykdyti prisiimtų finansinių įsipareigojimų ir valstybės lėšų dalį buvo nutarta išdalinti mažesnėmis sumomis ilgesniam laikotarpiui.

Projektui įgyvendinti Lietuva įsipareigojo skirti 13,1 mln. Lt. Geitsų fondas skiria 37,9 mln. Lt. Iš valstybės biudžeto 2008 m. skirta ir panaudota 6,3 mln. Lt, 2009 m. – 2,3 mln. Lt. Geitsų fondas jau įvykdė ir 2010 m. finansinius įsipareigojimus. Kultūros ministerijos finansinių įsipareigojimų įvykdymui iš valstybės biudžeto 2010 m. veikloms turi būti skirta iš viso 1,4 mln. Lt (žr. 4 priedą).

Bibliotekos lėšų kompiuterinei technikai įsigyti gavo ir per kitas programas (3 pav.).

3 pav. Bibliotekų kompiuterizavimo finansavimas 1997–2010 m.

Auditoriai pastebi, kad Modernizavimo programoje nebuvo numatyti bibliotekininkų kompiuterinio raštingumo mokymai. Įvairūs kultūros darbuotojų mokymai vyko Lietuvos kultūros darbuotojų tobulinimosi centre, tačiau auditoriai šių mokymų turinio dėl to, kad Modernizavimo programoje tokios priemonės nebuvo, nenagrinėjo. Audito metu surinkę duomenis nustatėme, kad bibliotekininkų mokymams Kultūros ministerija nuo 2003 m. iki 2010 m. skyrė 0,35 mln. Lt.

Pradėjus vykdyti projektą yra mokomi bibliotekų darbuotojai ir lankytojai, keliama jų kompetencija informacinių technologijų klausimais. Baziniuose kompiuterinio raštingumo ir interneto išteklių mokymuose dalyvavo 1 240, specializuotuose kursuose – 627 bibliotekininkai.

Gyventojų mokymas prasidėjo 2009-10-01. Iki 2010-03-31 grupėse arba individualiai buvo mokyta 10 176 gyventojai ir suteikta 114 576 konsultacijų. Šiuo metu Kultūros ministerija nėra numačiusi kompiuterinio raštingumo mokymų po 2012 m., tačiau šiais metais Socialinės apsaugos ir darbo ministras pasirašė įsakymą³² kompiuterinio raštingumo ugdymui iki 2013 m. skirti 28 mln. Lt Europos socialinio fondo lėšų 13 projektų, kuriuos vykdys įvairios šalies įstaigos. Kas ir kokias kompiuterinio raštingumo programas po 2013 m. vykdys, kol kas neaišku. Kultūros ministerijos darbuotojai teigia, kad ministerija kalbasi su Socialinės apsaugos ir darbo ministerija dėl bendradarbiavimo galimybių.

Auditorių nuomone, BP projektas labiausiai prisidėjo prie Lietuvos viešųjų bibliotekų modernizavimo tiek bibliotekų aprūpinimo modernia technika, tiek bibliotekininkų mokymo teikti naujas modernias paslaugas, tiek projekto valdymo požiūriu.

BP projektas gali būti laikomas geros praktikos pavyzdžiu vykdant didelės apimties tarpinstitucinius projektus, nes:

- projekto vykdymo laikotarpiui įsteigta BP projekto įgyvendinimo grupė, glaudžiai bendradarbiaujanti su tarpinstituciniu BP projekto įgyvendinimo priežiūros komitetu;
- prieš pradėdant projektą buvo atliktas pirminis situacijos/poreikio vertinimas, o jam vykstant periodiškai atliekami poveikio vertinimai, įgalinantys vykdytojus operatyviai spręsti iškilusius klausimus;
- projektas apima bibliotekų darbuotojų mokymus, išmokyti darbuotojai teikia naujas modernias kokybiškas ir vartotojams reikalingas paslaugas;

³² Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2010-05-24 Nr. A1-202 įsakymas „Dėl finansavimo skyrimo projektams, finansuojamiems pagal 2007-2013 m. žmogiškųjų išteklių plėtros veiksmų programos 1 prioriteto „Kokybiškas užimtumas ir socialinė aprėptis“ VP1-1.1-SADM-07-K priemonę „Kompiuterinio raštingumo įgūdžių ugdymas“.

3.3. Projekto „Bibliotekos pažangai“ poveikis ir tęstinumas

Pagal kasmetinio poveikio tyrimo³³ duomenis, registruotų viešos interneto prieigos vartotojų skaičius išaugo nuo 191 tūkst. 2008 m. iki 209 tūkst. 2009 m. Viešos interneto prieigos vartojimo praktika po truputį keičiasi. Vis didesnei daliai viešos interneto prieigos vartotojų (63 proc.) biblioteka tampa pagrindine vieta, kurioje jie naudojami internetu. Be to, naudojimasis internetu bibliotekoje dažnėja, t. y. daugiau vartotojų internetu bibliotekoje pradėjo naudotis kartą per savaitę ar dažniau. Minėti viešos interneto prieigos vartojimo pokyčiai stebimi tiek miestų, tiek kaimų bibliotekose. Taip pat pradėjus įgyvendinti BP projektą, viešųjų interneto prieigų padaugėjo 3,6 karto ir 2009 m. siekė 4 984 viešajai interneto prieigai skirtas darbo vietas. Viešąją interneto prieigą 2009 m. teikė jau apie 82 proc. visų šalies viešųjų bibliotekų ir jų filialų. Tai maždaug 30 proc. daugiau nei 2008 m.

Auditoriai pastebi, kad pagal projekto sutartį Lietuva įsipareigojo projektui pasibaigus užtikrinti tolimesnę bibliotekų kompiuterinio tinklo veiklą: palaikyti interneto ryšį, atnaujinti kompiuterius, mokyti darbuotojus ir lankytojus naudotis kompiuterine technika. Auditoriai atkreipia dėmesį, kad trišalėje sutartyje nenumatytos sankcijos už įsipareigojimų nesilaikymą projektui pasibaigus. Dėl šios priežasties yra rizika, kad, BP projektui pasibaigus, dalis bibliotekų toliau „nebesivystys“, o techninės įrangos atnaujinimas ir bibliotekininkų mokymai strigs. Auditoriai nustatė, kad Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos bendradarbiavimo įgyvendinant BP projektą sutartyse su savivaldybėmis (su kiekviena savivaldybe pasirašoma atskira sutartis) yra numatytas punktas, turintis užtikrinti BP projekto tęstinumą – savivaldybės turi užtikrinti interneto ryšio tiekimą 3 metus nuo viešosios prieigos įrengimo arba (ir) pagerinimo; yra numatytos sankcijos už sutarties nutraukimą – per 1 kalendorinį mėnesį gražinti perduotą turtą, sudarant perdavimo-priėmimo aktą. BP projekto metu rengiami mokymai visiems bibliotekininkams (įkurti ir sėkmingai veikia 11 mokymo centrų bibliotekininkams ir gyventojams), tačiau nerengiami žmonės, galėsiantys vykdyti bibliotekų darbuotojų mokymus projektui pasibaigus. Auditorių nuomone, kol yra galimybės, derėtų suburti būsimų mokytojų grupę ir parengti juos mokymų tęstinumo užtikrinimui.

Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos sutartyse su savivaldybėmis numatytos sutarties nevykdymo pasekmės yra nepakankamos ir neužtikrina projekto veiklų tęstinumo. Užtikrinus BP projekto veiklų tęstinumą bus išlaikyta bibliotekų pasiekta pažanga, o ateityje valstybei reikės skirti mažiau lėšų.

³³ http://www.bibliotekospazangai.lt/Lists/Tyrimai_2008/AllItems.aspx

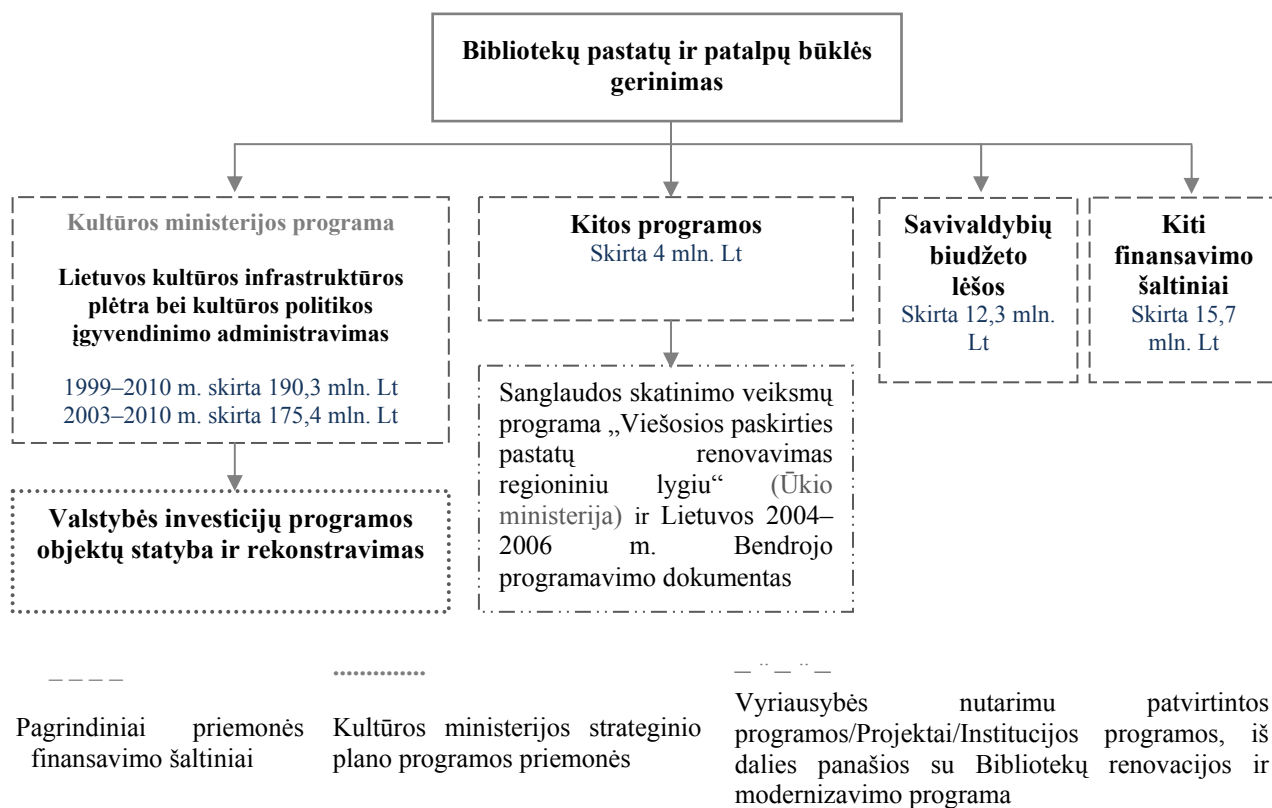
4. Bibliotekų pastatų renovacija ir statybos

Modernizavimo programoje numatytam tikslui „sudaryti bibliotekose tinkamas sąlygas kaupti, saugoti ir pateikti visuomenei nacionalinio kultūros ir mokslo paveldo objektus, užtikrinti bibliotekų fondų prieinamumą“ įgyvendinti numatytas uždavinys „gerinti bibliotekų veiklą, šiuo tikslu renovuoti senus bibliotekų pastatus ir statyti naujus, atitinkančius bibliotekų specifiką“. Planuota pastatyti 4 bibliotekas, 36 bibliotekas rekonstruoti, atlikti 105 bibliotekų bei jų filialų remontą ir baigti 5 objektus, pradėtus įgyvendinti prieš patvirtinant Modernizavimo programą (iš viso 150 statybų ir rekonstrukcijos projektų). Modernizavimo programoje numatyta, kad šiems objektams Kultūros ministerija ir nepriklausomi ekspertai lėšas, numatytas rengiant kiekvienų metų Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymo projekte ir Valstybės investicijų programoje, turėtų skirstyti remiantis patvirtintais kriterijais – pagal savivaldybių skiriamas lėšas ir parengtą dokumentaciją. 2001 m. galiojo Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas³⁴, pagal kurį savivaldybės objektų renovacijai privalėjo skirti ne mažiau negu 20 proc. prašomų lėšų. Vėliau 2008-11-19 redakcijoje³⁵ šis nutarimas keitėsi ir konkretaus nurodymo, kiek lėšų savivaldybės privalo skirti, neliko. Iš Modernizavimo programoje numatytų 150 viešųjų bibliotekų projektų finansavimas statybos / rekonstrukcijos / renovacijos darbams buvo skirtas 44 (29,3 proc. visų planuotų). Iš viso joms per Valstybės investicijų programą buvo planuojama skirti 110,2 mln. Lt, tačiau 2003–2010 m. šiems 44 objektams buvo skirta 175,4 mln. Lt, iš jų panaudota 155,2 mln. Lt. Bibliotekos 19,7 mln. Lt gavo iš kitų šaltinių (žr. 4 pav.), 12,3 mln. Lt skyrė savivaldybės. Pažymėtina, kad duomenys apie savivaldybių skirtas lėšas nėra galutiniai, nes bibliotekos pateikė tik rekonstrukcijai ir statyboms gautas lėšas (nėra remonto lėšų).

³⁴ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001-04-26 nutarimas Nr. 478 „Dėl valstybės lėšų, skirtų valstybės kapitalo investicijoms, planavimo, tikslinimo, naudojimo, apskaitos ir kontrolės taisyklių patvirtinimo“.

³⁵ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008-11-19 nutarimas Nr. 1186 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. balandžio 26 d. nutarimo Nr. 478 „Dėl valstybės lėšų, skirtų valstybės kapitalo investicijoms, planavimo, tikslinimo, naudojimo, apskaitos ir kontrolės tvarkos patvirtinimo“ pakeitimo“.

4 pav. Bibliotekų pastatų ir patalpų būklės gerinimo finansavimas 1999–2010 m.

Šaltinis – Valstybės kontrolė

Peržiūrėjus Finansų ministerijos pateiktą informaciją apie vykdomus viešųjų bibliotekų investicinius projektus nustatyta, kad valstybės biudžeto lėšos buvo skirtos 2 bibliotekoms, kurios nebuvo įtrauktos į Modernizavimo programą: Pagėgių savivaldybės viešoji biblioteka (2009 m. skirta 0,5 mln. Lt) ir Skuodo savivaldybės viešoji biblioteka (2008–2010 m. skirta 0,65 mln. Lt naujos bibliotekos statybai). Be to, Alytaus miesto savivaldybės viešoji biblioteka buvo finansuota 100 proc. valstybės biudžeto lėšomis, nesilaikant Modernizavimo programoje nurodyto kriterijaus (lėšos statyboms skirstomos pagal savivaldybių skiriamas lėšas ir dokumentaciją) ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimą³⁶, nes savivaldybės šiems projektams lėšų neskyrė, o darbai pradėti atitinkamai 2003 m. ir 2004 m. Šie faktai rodo, kad bibliotekų įtraukimas į Modernizavimo programą finansavimo joms negarantavo, o kai kurios bibliotekos valstybės finansavimą gavo nedalyvaudamos Modernizavimo programoje.

Auditoriai, siekdami surinkti informaciją apie rekonstruotas bibliotekas, išsiuntė klausimynus 40 bibliotekų ir jų filialams (36 rekonstruojamos ir 4 naujai statomoms).

Išanalizavę gautus atsakymus auditoriai nustatė, kad po rekonstrukcijos visų bibliotekų plotas padidėjo vidutiniškai apie 820 kv. m., išskyrus Ukmergės rajono savivaldybės viešąją

³⁶ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002-09-17 nutarimas Nr. 1454 „Dėl bibliotekų renovacijos ir modernizavimo 2003–2013 metų programos patvirtinimo“.

biblioteką, kurios plotas nepakito, ir Širvintų rajono savivaldybės viešąją biblioteką, kurios plotas turėtų sumažėti. Auditoriai pastebi, kad tarptautinėje praktikoje priklausomai nuo bibliotekos funkcijų ir statuso 1000 gyventojų viešosios bibliotekos paslaugoms vidutiniškai numatoma 56–100 kv. m. ploto³⁷. Audito metu nustatyta atvejų, kai Lietuvos bibliotekų plotas viršija pagal tarptautinės praktikos numatytą patalpų dydį pagal gyventojų skaičių.

Pavyzdys

Elektrėnų savivaldybės viešosios bibliotekos plotas po rekonstrukcijos – 1646,85 kv. m. (prieš – 450 kv. m.), tuo tarpu gyventojų skaičius Elektrėnuose – 13 663. Remiantis tarptautine praktika, bibliotekos plotas neturėtų viršyti 1 366,3 kv. m.

Pažymėtina, kad Europos Sąjungoje yra pavyzdžių, kai patvirtintų bibliotekų strategijų pagrindu šalys patvirtina valstybines bibliotekų modernizavimo programas, kuriose nustato kitokius ploto standartus. Pavyzdžiui, Portugalijos bibliotekų modernizavimo programoje bibliotekų plotas taip pat sąlyginai priklauso nuo gyventojų skaičiaus tam tikrame rajone (žr. 4 lentelę).

4 lentelė. Portugalijoje, nustatytas bibliotekų plotas pagal gyventojų skaičių

	Gyventojų skaičius	Plotas (kv. m.)
1 tipo rajonų bibliotekos	< 20 000	752
2 tipo rajonų bibliotekos	20 000–50 000	1345
3 tipo rajonų bibliotekos	>50 000	1900

Šaltinis – Portugalijos viešųjų bibliotekų modernizavimas (<http://www.mcu.es/nadle/NNAutumn09.pdf#page=2>)

Jeigu taikytume šiuos standartus Lietuvos rekonstruojamoms bibliotekoms, tik 4 rajonų savivaldybių viešųjų bibliotekų plotai neviršytų lentelėje pateiktų rodiklių. Daugiausia juos viršytų Utenos rajono savivaldybės Antano ir Motiejaus Miškinių ir Telšių rajono savivaldybės Karolinos Praniauskaitės viešosios bibliotekos.

Auditoriai taip pat siekė išsiaiškinti, kaip efektyviai naudojamos ženkliai padidėjusios bibliotekų patalpos, žinant, kad jokių esminių pokyčių Modernizavimo programos įgyvendinimo laikotarpiu bibliotekų sektoriuje nevyko. Bibliotekų teigimu, daugelio rekonstruotų bibliotekų patalpos ir įrenginiai yra panaudojami, kai kurios bibliotekos patalpas nuomoja.

Apibendrinus klausimynų duomenis nustatyta, kad iš 36 planuotų (atrinktų ir įtrauktų į Modernizavimo programą) rekonstruoti bibliotekų:

- 18 buvo/yra rekonstruojamos pagal Modernizavimo programą;
- 5 bibliotekos, kurios buvo numatytos rekonstruoti pagal Modernizavimo programą, negavo valstybės biudžeto lėšų, tačiau buvo/yra rekonstruotos iš savivaldybių biudžetų ir kt. lėšų: Sanglaudos skatinimo veiksmų programos, Ignalinos atominės elektrinės eksploatavimo nutraukimo fondo lėšomis;

³⁷ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009-08-14 nutarimo projektas Nr. 1425-01 „Dėl bibliotekų modernizavimo 2010–2014 metų programos patvirtinimo“.

- 13-kos bibliotekų rekonstrukcijai, nors jos įtrauktos į Modernizavimo programą, finansavimas nebuvo gautas ir bibliotekos/padaliniai pagal minėtą programą nerekonstruoti.

Auditoriai nustatė, jog kai kurioms bibliotekoms valstybės lėšos skirtos ne Modernizavimo programoje numatytiems darbams.

Iš 36 bibliotekų rekonstrukcijos projektų visiškai (100 proc.) įgyvendinta tik 10, t. y. 27,8 proc. visų planuotų. 7 projektai vykdomi (daugelis jų įgyvendinti daugiau nei 50 proc.), 19 projektų arba neskirtos lėšos, arba rekonstrukcija dar nepradėta, arba nenurodyta, kiek darbų atlikta. Baigtų įgyvendinti bibliotekos rekonstrukcijos projektų galutinė sąmatos vertė lyginant su pradine arba vidutiniškai padidėjo apie 15 proc., arba buvo lygi planuotai.

Iš 105 numatytų bibliotekų remonto projektų 2003–2010 m. finansavimas skirtas 22 (t. y. 21 proc. visų planuotų), iš jų visiškai įgyvendinta 16 projektų.

Iš 4 numatytų bibliotekų statybos projektų valstybės biudžeto lėšos skiriamos ir statybos darbai vykdomi tik Kretingos rajono savivaldybės viešojoje bibliotekoje (projektas įgyvendintas 19,8 proc.).

Iš 5 objektų, kurie pradėti įgyvendinti prieš patvirtinant Modernizavimo programą, įgyvendinti 3.

Auditoriai atkreipė dėmesį į tai, kad Modernizavimo programa nuo jos pradžios nebuvo patikslinta: neatnaujintas dalyvaujančių bibliotekų sąrašas, nepatikslintos Modernizavimo programos priemonei reikalingos lėšos, neperžiūrėti finansavimo kriterijai (žr. 11 psl.).

Modernizavimo programos dalis „Bibliotekų pastatų ir patalpų būklė“ vykdoma nerezultatyviai, nes iš Modernizavimo programoje planuotų 150 objektų finansavimas skirtas tik 44 (29 proc.), o pačiai priemonei skirta daugiau lėšų nei buvo planuota (planuota – 168,8 mln. Lt, skirta 175,4 mln. Lt).

Užsienio šalių parengtose bibliotekų plėtros strategijose daug dėmesio skiriama bibliotekų tinklo optimizavimui ir patalpoms. Strategijose sutariama, kad bibliotekos turi išlikti kaip „susitikimo vietos“ (angl. *meeting places*), tačiau jų funkcijos, atsižvelgiant į besikeičiančią demografinę situaciją (pavyzdžiui: daugėja vyresnio amžiaus gyventojų, keičiasi etinė gyventojų sudėtis) ir technologijų pažangą, turės keistis. Be to, strategijose kalbama apie bibliotekų tinklo optimizavimą. Net turtingesnės šalys Norvegija, Danija, Suomija siūlo optimizuoti bibliotekų tinklą grįsdamos planus tuo, kad naudingiau turėti vieną stiprią biblioteką negu 3 silpnesnes. Suomijoje valstybė finansuoja *bibliobusų* įsigijimą.

Auditorių nuomone, neturint bibliotekų plėtros strategijos, numatančios ateities bibliotekų funkcijas, tinklą ir reikalavimus patalpoms (įskaitant plotą), finansuoti naujas bibliotekų statybas ir rekonstrukcijas netikslinga.

Lietuva neturi parengusi bibliotekų strategijos, kurioje būtų numatytas bibliotekų tinklas, jų funkcijos ir teikiamos modernios paslaugos ir reikalavimai patalpoms ir plotui, todėl lėšos, skiriamos patalpų renovacijai, gali būti naudojamos neefektyviai.

IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS

Išvados

1. Kultūros ministerija neturi patvirtinusi bibliotekų strategijos, kurioje būtų numatytas bibliotekų tinklas, reikalavimai bibliotekų patalpoms ir jų plotams, bibliotekų funkcijos ir paslaugos, fondų sudėtis ir komplektavimo gairės, todėl yra grėsmė, kad lėšos, skiriamos bibliotekų renovacijai ir modernizavimui, yra naudojamos neefektyviai. (1-2 dalys, 9-15 psl.; 4 dalis, 21-26 psl.)
2. Bibliotekų renovacijos ir modernizavimo 2003-2013 m. programos vykdymas tobulintinas, nes:
 - iki 2010 m. skirta 39,5 mln. Lt fondų komplektavimui (36,7 mln. Lt popieriniams dokumentams ir 2,8 mln. Lt skaitmeniniams dokumentams) arba 28,4 mln. Lt mažiau nei paskaičiuotas poreikis, dėl ko planuoti rodikliai negalėjo būti pasiekti ir tapo netgi mažesni nei Modernizavimo programos pradžioje (2003 m. – 0,89 Lt, 2010 m. – 0,69 Lt); (2 dalis, 12,14-15 psl.)
 - Modernizavimo programos dalis Bibliotekų pastatų ir patalpų būklė įgyvendinta tik 29 proc., nors šiai dienai skirta (175,4 mln. Lt) daugiau nei buvo planuota (168,8 mln. Lt) skirti visai Modernizavimo programos daliai. (4 dalis, 22-23, 25-26 psl.)
3. Projektas „Bibliotekos pažangai“ gali būti laikomas geros praktikos pavyzdžiu vykdant didelės apimties tarpinstitucinius projektus, kadangi prieš pradėdant BP projektą buvo atliktas pirminis situacijos/poreikio vertinimas, o jam vykstant periodiškai atliekami poveikio vertinimai, įgalinantys vykdytojus operatyviai spręsti iškilusius klausimus; BP projektas apima bibliotekų darbuotojų mokymus. (3.2 dalis, 17-20 psl.)
4. Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos sutartyse su savivaldybėmis numatytos sutarties nevykdymo pasekmės yra nepakankamos ir neužtikrina BP projekto veiklų tęstinumo. Dėl to kyla rizika, kad nebus išlaikyta bibliotekų pasiekta pažanga. (3.3 dalis, 21 psl.)

Rekomendacijos

Kultūros ministerijai:

1. Surinkti detalią informaciją apie nuo Modernizavimo programos pradžios iki 2010 m. pradžios už valstybės ir savivaldybių lėšas atnaujintus apskričių ir savivaldybių viešųjų bibliotekų pastatus ir plotą ir įgytą kompiuterinę techniką bei, išnagrinėjus duomenis, parengti ataskaitą apie investicijų rezultatus ir poveikį. (2 išvada)
2. Surinkus ir išanalizavus duomenis, parengti bibliotekų veiklos koordinavimo ir strateginio planavimo dokumentus, atitinkančius patvirtiną strateginio planavimo metodiką:
 - Seimo patvirtintų „Kultūros politikos kaitos gairių“ pagrindu rengiant kultūros valdymo srities plėtros ilgalaikę (7-9 metams) programą, apibrėžti modernios bibliotekos sampratą, tikslus, tinklą, kokybinius reikalavimus bibliotekų pastatams, valdymui, paslaugoms ir programoms, atsižvelgiant į besimokančios žinių visuomenės poreikius; (1-2 išvados)
 - Parengti tarpinstitucinį veiklos planą (iki 3 metų), kuris užtikrintų bibliotekų sistemos veiklos plėtrą, koordinavimą ir BP projekto metu sukurtos techninės bei mokymų bazės palaikymą ir projekto veiklų tęstinumą. (1,2,4 išvados)

Lietuvos Respublikos Vyriausybei:

1. Kol nebus patvirtinta Seimo patvirtintų „Kultūros politikos kaitos gairių“ pagrindu parengta kultūros valdymo srities plėtros ilgalaikė (7-9 metams) programa ir tarpinstitucinis veiklos planas (iki 3 metų) (žr. 1 rekomendaciją Kultūros ministerijai), sustabdyti naujų investicijų projektų pagal Modernizavimo programos 5.4 punkte numatytą priemonę „gerinti bibliotekų veiklą, šiuo tikslu renovuoti senus bibliotekų pastatus ir statyti naujus, atitinkančius bibliotekų specifiką“ planavimą. (1-2 išvados)
2. Įpareigoti atitinkamą instituciją informuoti savivaldybes apie stabdymą bei, tęsiant pradėtus vykdyti bibliotekų pastatų statybos ir atnaujinimo investicijų projektus, įpareigoti užtikrinti, kad savivaldybių viešosios bibliotekos, bendradarbiaudamos su savivaldybių administracijomis, parengtų atnaujintų patalpų panaudojimo bibliotekų paslaugoms ir, esant galimybei, daugiaviečiai veiklai planus, įvertindami bendruomenės poreikių ir ekonomiškumo kriterijus. (1-2 išvados)

5-ojo audito departamento direktorė

Daiva Bakutienė

Vyresnioji valstybinė auditorė

Solveiga Naginevičiūtė

Valstybinio audito ataskaitos
„Bibliotekų renovacija ir modernizavimas“
1 priedas

Vartojami sutrumpinimai

BP projektas – projektas „Bibliotekos pažangai“

fondų komplektavimas – viešųjų bibliotekų fondų komplektavimas

Geitsų fondas – Bilo ir Melindos Geitsų fondas

IFLA – Tarptautinė bibliotekų asociacijų federacija

KM – Kultūros ministerija

LKDTC – Lietuvos kultūros darbuotojų tobulinimosi centras

LTMD – Lietuvos tūkstantmečio minėjimo direkcija

M. Mažvydo biblioteka – Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka

medijos – skaitmeninis turinys; garsinė ir vaizdinė informacija

Modernizavimo programa – Bibliotekų renovacijos ir modernizavimo 2003–2013 m. programa

SM – Susisiekimo ministerija

ŠMM – Švietimo ir mokslo ministerija

Taryba – Lietuvos bibliotekų taryba

TM – Teisingumo ministerija

ŪM – Ūkio ministerija

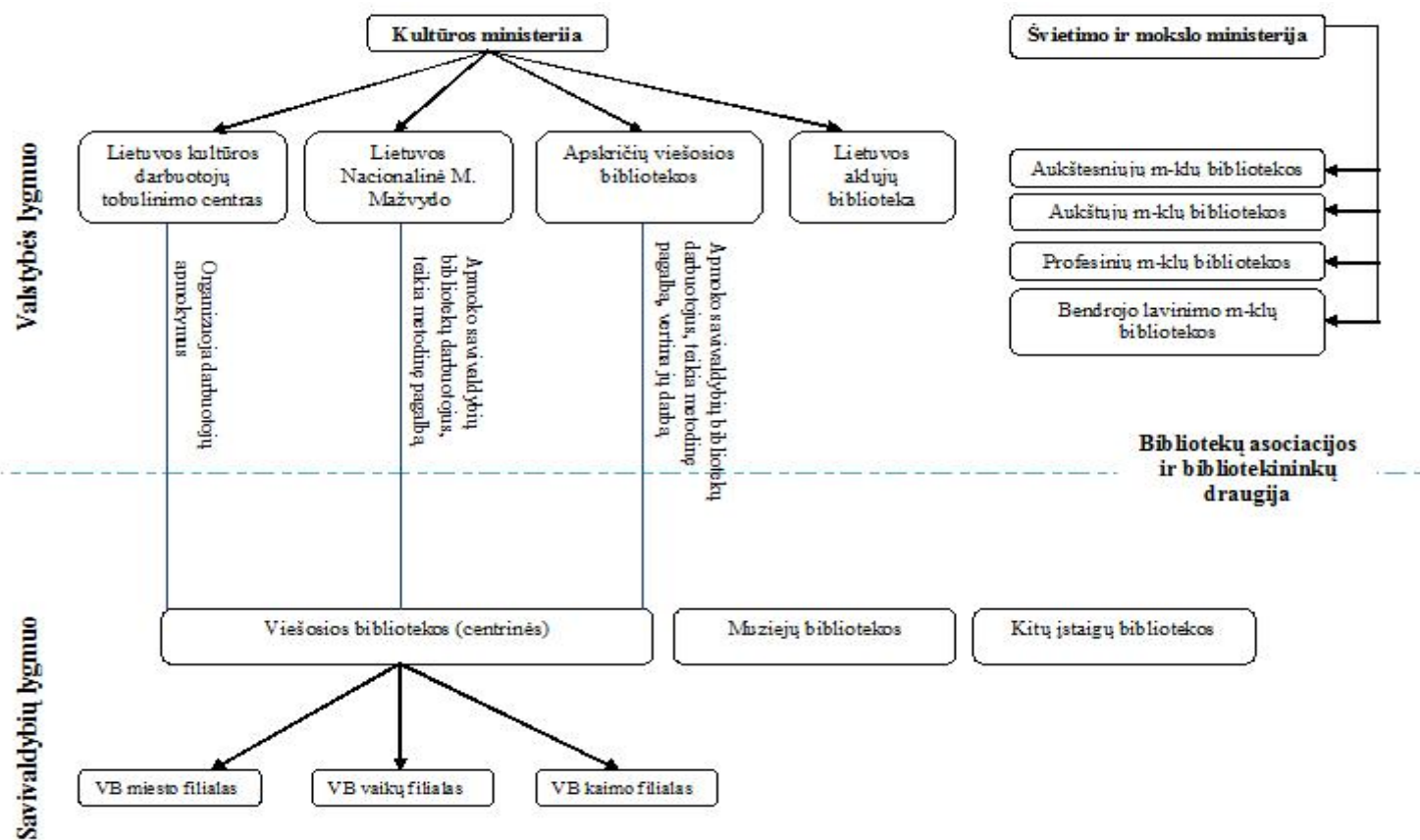
VIPT – viešosios interneto prieigos taškai

VRM – Vidaus reikalų ministerija

PRIEDAI

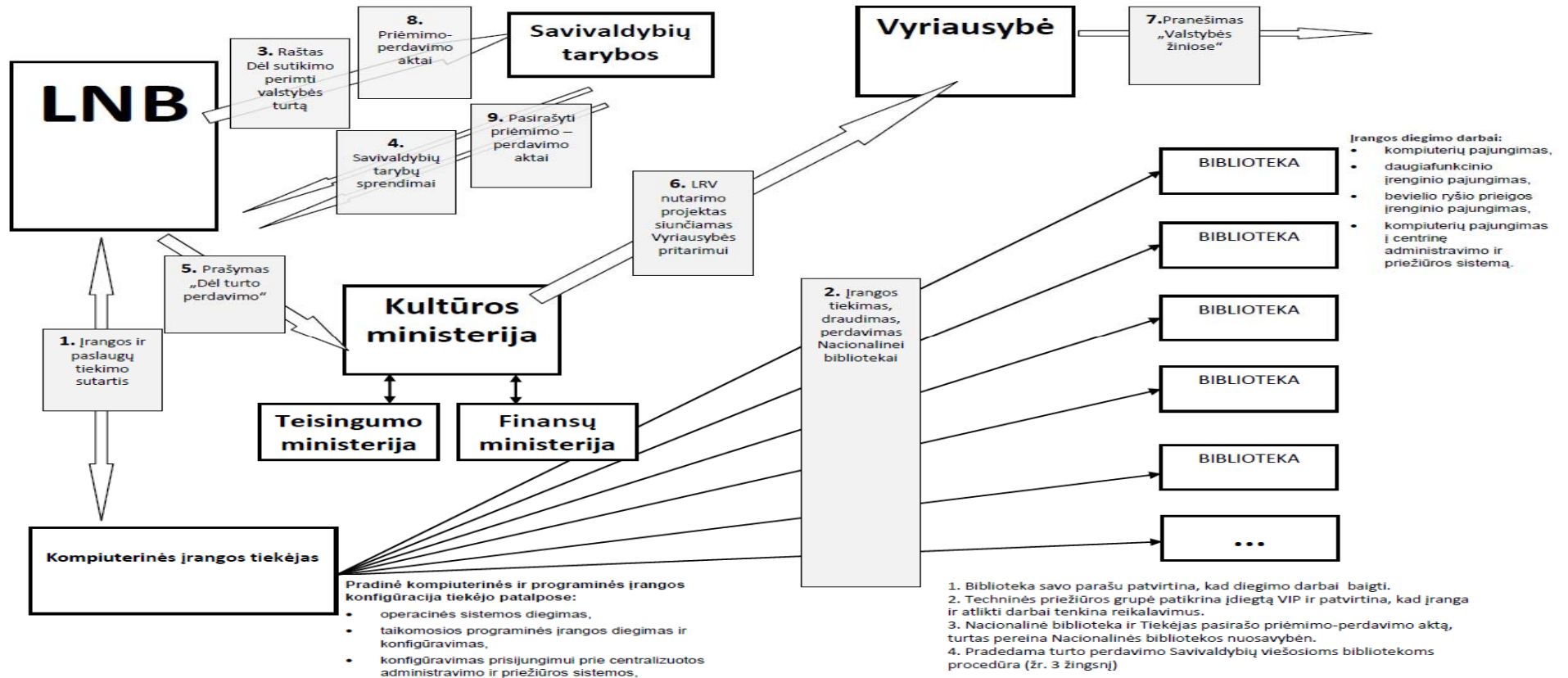
Valstybinio audito ataskaitos „Bibliotekų renovacija ir modernizavimas“ 2 priedas

Lietuvos bibliotekų sistema

Valstybinio audito ataskaitos
„Bibliotekų renovacija ir modernizavimas“
3 priedas

Valstybės turto (kompiuterių) perdavimo savivaldybės nuosavybėn proceso schema

Valstybinio audito ataskaitos
„Bibliotekų renovacija ir modernizavimas“
4 priedas

Finansiniai Bilo ir Melindos Geitsų bei Lietuvos Respublikos įsipareigojimai, vykdant BP projektą

Visas biudžetas yra apie 95,77 mln. Lt, iš jų:

- apie 50,95 mln. Lt – valstybės biudžeto ir Bilo ir Melindos Geitsų fondo indėlis į projektą (tiesioginis indėlis pinigais projekto veikloms įgyvendinti),
- apie 35,59 mln. Lt – korporacijos „Microsoft“ indėlis į projektą (dovanota programinė įranga),
- apie 9,08 mln. Lt – savivaldybių ir buvusių apskričių bibliotekų indėlis į projektą (patalpų pritaikymas viešajai prieigai, įranga, informacinių technologijų specialistų darbo užmokestis, interneto ryšys ir kitos bibliotekų patiriamos išlaidos bei jų indėlis turtu),
- apie 0,15 mln. Lt – Kultūros ministerijos indėlis turtu į projektą (neįgaliesiems skirta kompiuterinė įranga).

Nacionalinė biblioteka, įgyvendindama projekto veiklas, disponuoja tik tomis lėšomis, kurios nurodytos pirmoje sąrašo eilutėje (tiesioginis valstybės biudžeto ir Geitsų fondo indėlis, kurio bendra suma – apie 50,95 mln. Lt.). Kitos šalys savo indėlį įneša turtu arba tiesiogiai pirkdamos prekes ir paslaugas (pvz.: „Microsoft“ dovanuoja programinę įrangą, Kultūros ministerija nupirko ir viešosioms bibliotekoms perdavė neįgaliesiems skirtą kompiuterinę įrangą, viešosios bibliotekos savo lėšomis pritaiko patalpas, moka už interneto ryšio paslaugas, perka ar skiria esamus baldus ir pan.).

Geistų fondas ir valstybė dalyvauja projekte tokiomis proporcijomis (bendra suma – apie 50,95 mln. Lt):

- Geistų fondas įsipareigojo skirti 15,21 mln. JAV dolerių (apie 37,88 mln. Lt),
- Lietuva iš valstybės biudžeto įsipareigojo skirti apie 13,06 mln. Lt.

Biudžetas ir finansavimo šaltiniai patvirtinti kultūros ministro įsakymu³⁸.

BP projekto finansavimo sutartyje nenustatytos finansavimo proporcijos kiekvienai biudžeto išlaidų kategorijai, tačiau su Geistų fondu suderinti tokie bendrieji išlaidų finansavimo principai:

Lietuva iš valstybės biudžeto bendrai finansuoja:

- įrangos ir interneto ryšio įrengimo išlaidas, išskyrus išlaidas BP projekto veiklai „Bibliotekų interneto svetainių atnaujinimas ir pritaikymas neįgaliesiems“ (BP projekto įgyvendinimo

³⁸ Lietuvos Respublikos kultūros ministro 2009-09-24 įsakymas Nr. ĮV-512 „Dėl projekto „Bibliotekos pažangai“ patikslinto įgyvendinimo plano ir veiklos gairių 2008-2012 m.“

išlaidų plano 1 straipsnis, išskurus 1.4 punktą) [valstybės biudžeto indėlis lygus šių išlaidų PVM sumai], bendrai finansuoja techninės pagalbos, Bibliotekų ir visuomenės mokymo, bibliotekų ir projekto viešinimo ir visuomenės skatinimo, BP projekto poveikio vertinimo išlaidas, išskyrus išlaidas veiksoms „Saugaus interneto bibliotekose naudojimo mokymo programos parengimas, bibliotekininkų mokymas ir visuomenės švietimas“ ir „Bibliotekų ir bendruomenių skatinimas kurti vietas turinį“ (projekto įgyvendinimo išlaidų plano 3–5 straipsniai, išskurus 3.3 ir 4.3 punktus) [valstybės biudžeto indėlis lygus daliai šių išlaidų dydžio be PVM ir jų PVM sumai], finansuoja Tiesiogines administravimo išlaidas (projekto įgyvendinimo išlaidų plano 6.1 punktas) [valstybės biudžetui tenka visos tiesioginės administravimo išlaidos];

Geitsų fondas finansuoja:

- didžiąją dalį įrangos ir interneto ryšio įrengimo, techninės pagalbos, Bibliotekų ir visuomenės mokymo, Bibliotekų ir projekto viešinimo ir visuomenės skatinimo, BP projekto poveikio vertinimo išlaidų (BP projekto įgyvendinimo išlaidų plano 1–5 straipsniai, išskyrus punktus 1.4, 3.3 ir 4.3), visas išlaidas veiksoms „Bibliotekų interneto svetainių atnaujinimas ir pritaikymas neįgaliesiems“, „Saugaus interneto bibliotekose naudojimo mokymo programos parengimas, bibliotekininkų mokymas ir visuomenės švietimas“ ir „Bibliotekų ir bendruomenių skatinimas kurti vietas turinį“ (projekto įgyvendinimo išlaidų plano punktai 1.4, 3.3 ir 4.3), visas BP projekto įgyvendinimo grupės, įgyvendinime dalyvaujančių Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos darbuotojų, mokymo centrų koordinatorių atlyginimų ir socialinio draudimo išlaidas (projekto įgyvendinimo išlaidų plano punktas 6.1).

Tam tikrų išlaidų straipsnių finansavimo proporcijos gali svyruoti, tačiau svarbu, kad kiekviena šalis įvykdytų visą prisiimtą finansavimo įsipareigojimą (t. y., Lietuva užtikrintų apie 13,06 mln. Lt finansavimą iš valstybės biudžeto, o Geitsų fondas – 15,21 mln. JAV dolerių dotaciją). Iki kalendorinių metų pabaigos nepanaudota Geitsų fondo dotacijos lėšų dalis ne gražinama, o perkeliama į kitus kalendorinius metus.

Valstybinio audito ataskaitos
„Bibliotekų renovacija ir modernizavimas“
5 priedas

**REKOMENDACIJŲ ĮGYVENDINIMO PLANAS LIETUVOS
RESPUBLIKOS KULTŪROS MINISTERIJAI**

Rekomendacijos eilės numeris ataskaitoje	Rekomendacija	Subjektas, kuriam pateikta rekomendacija	Veiksmas / Priemonės / Komentarai	Rekomendacijos įgyvendinimo terminas (data)
1	2	3	4	5
1.	Surinkti detalią informaciją apie nuo Modernizavimo programos pradžios iki 2010 m. pradžios už valstybės ir savivaldybių lėšas atnaujintus apskričių ir savivaldybių viešųjų bibliotekų pastatus ir plotą ir įgytą kompiuterinę techniką bei, išnagrinėjus duomenis, parengti ataskaitą apie investicijų rezultatus ir poveikį.	Kultūros ministerija	<p>a) Rekomendacijos įgyvendinimas: - <u>Bus įgyvendinta</u> - Atmesta subjekto</p> <p>b) Rekomendacijos įgyvendinimo priemonė: Kultūros ministerija inicijuos atnaujintų viešųjų bibliotekų situacijos tyrimą ir parengs ataskaitą</p> <p>c) Komentarai (tais atvejais, kai rekomendacija atmetama)</p>	2011 m. I ketvirtis
2.	Surinkus ir išanalizavus duomenis, parengti bibliotekų veiklos koordinavimo ir strateginio planavimo dokumentus, atitinkančius patvirtiną strateginio planavimo metodiką: - Seimo patvirtintų „Kultūros politikos kaitos gairių“ pagrindu rengiant kultūros valdymo srities plėtros ilgalaikę (7-9 metams) programą, apibrėžti modernios bibliotekos sampratą, tikslus, tinklą, kokybinius reikalavimus bibliotekų pastatams, valdymui, paslaugoms ir programoms, atsižvelgiant į besimokančios žinių visuomenės poreikius; - Parengti tarpinstitucinį veiklos planą (iki 3 metų), kuris užtikrintų bibliotekų sistemos veiklos plėtrą, koordinavimą ir BP projekto metu sukurtos techninės bei mokymų	Kultūros ministerija	<p>a) Rekomendacijos įgyvendinimas: - <u>Bus įgyvendinta</u> - Atmesta subjekto</p> <p>b) Rekomendacijos įgyvendinimo priemonė: 2.1 Kultūros ministerija rengdama kultūros srities ilgalaikę (7-9 metams) programą, įtrauks priemonę, numatančią iki 2011 II ketv. parengti dokumentus, kuriuose būtų apibrėžta modernios bibliotekos samprata, tikslai, tinklas, kokybiniai reikalavimai bibliotekų pastatams, valdymui, paslaugoms ir programoms, atsižvelgiant į besimokančios žinių visuomenės poreikius.</p> <p>2.2 Ministerija parengs ir pateiks Vyriausybei tvirtinti tarpinstitucinio veiklos plano bibliotekų plėtrai projektą</p> <p>c) Komentarai (tais atvejais, kai rekomendacija atmetama)</p>	2010 m. IV ketvirtis 2011 m. IV ketvirtis

Rekomendacijos eilės numeris ataskaitoje	Rekomendacija	Subjektas, kuriam pateikta rekomendacija	Veiksmas / Priemonės / Komentarai	Rekomendacijos įgyvendinimo terminas (data)
	bazės palaikymą ir BP projekto veiklų tęstinumą.			
<p>Atstovas ryšiams, atsakingas už Valstybės kontrolės informavimą apie rekomendacijų įgyvendinimą plane nustatytais terminais:</p> <p>Informacinės visuomenės plėtros skyriaus specialistė Ramunė Petuchovaitė</p> <p>Tel. 219 34 16, r.petuchovaitė@lrkm.lt</p>				

Plano sudarymo paaiškinimas:

- ▶ 1–3 lentelės stulpelius užpildo auditorius. Prireikus lentelė gali būti papildyta stulpeliu – pastebėjimas ar išvada;
- ▶ 4–5 lentelės stulpelius užpildo subjekto, kuriam pateikta rekomendacija, atsakingas atstovas. Nurodomas atstovas ryšiams, atsakingas už Valstybės kontrolės informavimą apie rekomendacijų įgyvendinimą.

Valstybinio audito ataskaitos
„Bibliotekų renovacija ir modernizavimas“
6 priedas

**REKOMENDACIJŲ ĮGYVENDINIMO PLANAS LIETUVOS
RESPUBLIKOS VYRIAUSYBEI**

Rekomendacijos eilės numeris ataskaitoje	Rekomendacija	Subjektas, kuriam pateikta rekomendacija	Veiksmas / Priemonės / Komentarai	Rekomendacijos įgyvendinimo terminas (data)
1	2	3	4	5
1.	Kol nebus patvirtinta Seimo patvirtintų „Kultūros politikos kaitos gairių“ pagrindu parengta kultūros valdymo srities plėtros ilgalaikė (7-9 metams) programa ir tarpinstitucinis veiklos planas (iki 3 metų) (žr. 1 rekomendaciją Kultūros ministerijai), sustabdyti naujų investicijų projektų pagal Modernizavimo programos 5.4 punkte numatytą priemonę „gerinti bibliotekų veiklą, šiuo tikslu renovuoti senus bibliotekų pastatus ir statyti naujus, atitinkančius bibliotekų specifiką“ planavimą.	LR Vyriausybė	<p>a) Rekomendacijos įgyvendinimas: - Bus įgyvendinta - Atmesta subjekto</p> <p>b) Rekomendacijos įgyvendinimo priemonė;</p> <p>c) Komentarai (tais atvejais, kai rekomendacija atmetama)</p>	
2.	Įpareigoti atitinkamą instituciją informuoti savivaldybes apie stabdymą bei, tęsiant pradėtus vykdyti bibliotekų pastatų statybos ir atnaujinimo investicijų projektus, įpareigoti užtikrinti, kad savivaldybių viešosios bibliotekos, bendradarbiaudamos su savivaldybių administracijomis, parengtų atnaujintų patalpų panaudojimo bibliotekų paslaugoms ir, esant galimybei, daugiafunkcinei veiklai planus, įvertindami bendruomenės poreikių ir ekonomiškumo kriterijus.	LR Vyriausybė	<p>a) Rekomendacijos įgyvendinimas: - Bus įgyvendinta - Atmesta subjekto</p> <p>b) Rekomendacijos įgyvendinimo priemonė;</p> <p>c) Komentarai (tais atvejais, kai rekomendacija atmetama)</p>	
Atstovas ryšiams, atsakingas už Valstybės kontrolės informavimą apie rekomendacijų įgyvendinimą plane nustatytais terminais:				
(Pareigų pavadinimas)			(Vardas ir pavardė)	
(Kontaktinė informacija)				

Plano sudarymo paaiškinimas:

- 1–3 lentelės stulpelius užpildo auditorius. Prireikus lentelė gali būti papildyta stulpeliu – pastebėjimas ar išvada;
- 4–5 lentelės stulpelius užpildo subjekto, kuriam pateikta rekomendacija, atsakingas atstovas. Nurodomas atstovas ryšiams, atsakingas už Valstybės kontrolės informavimą apie rekomendacijų įgyvendinimą.